
HD WIDENER
HW QSQL L

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY

SIGILLVM ACADEMIAE HARVARDIANAE IN NOV ANG
CHRISTO ET ECCLESIAE
VE RI TAS

Resultatet af ett lille samtal Juldagen — 1857. —
Pauli brev til Thess: 5 cap. — vers 21. —

Til Selvprøvelse

Samtiden anbefalet.

Af

Søren
S. Kierkegaard.

Tredie Udgave.

Kjøbenhavn.

Forlagt af C. A. Reitzels Bo og Arvinger.

Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri
ved F. S. Muhle.

1856.

„Efterdi vi da kjende Herrens Frygt, søge vi at vinde Mennesker" (2. Cor. V, 11). Thi strax at begynde med, eller *først*, at ville vinde Mennesker, det er maaskee endog Ugudelighed, i ethvert Tilfælde Verdslighed, ikke Christendom, saa lidet som det er at frygte Gud. Nei, lad Din Stræben *først*, lad den først og fremmest udtrykke, at Du frygter Gud. — Dette har jeg stræbt.

Men Du, o Gud, Du lade mig aldrig glemme, at om jeg end ikke vandt et eneste Menneske — hvis mit Liv (thi Mundens „Forsikkring" er svigefuldt!) udtrykker, at jeg frygter Dig: at det er „Alt vundet!" Og derimod, om jeg vandt alle Mennesker — hvis mit Liv (thi Mundens „Forsikkring" er svigefuldt!) ikke udtrykker at jeg frygter Dig: at det er „Alt tabt!"

Sommeren 1851.

Forord.

Min kjere Læser! læs, om muligt, høit! Gjør Du det, lad mig takke Dig derfor; gjør Du det ikke blot selv, bevæger Du ogsaa Andre dertil, lad mig takke dem hver især, og Dig atter og atter! Du vil ved at læse høit stærkest faae Indtrykket af, at Du har ene med Dig selv at gjøre, ikke med mig, der jo er „uden Myndighed", ei heller med Andre, hvilket vilde være Adspredelse.

I August 1851.

S. K.

Indhold.

I.

Jacob 1, 22 til Enden.

En Forbemærkning.

Der er et Ord, som oftere er faldet mig paa Sinde, et Ord af en Mand, hvem jeg vistnok ikke christeligt kan siges at skylde Noget, det var jo en Hedning, men hvem jeg dog mener personligt at skylde saare meget, han som ogsaa levede under Forhold, der, i mine Tanker, ganske svare til vore Tiders Vilkaar: jeg mener Oldtidens eenfoldige Vise. Om ham fortælles der, at da han var anklaget for Folket, kom en Taler til ham, som overrakte ham en omhyggelig udarbeidet Forsvarstale med Anmodning om at afbenytte den. Den eenfoldige Vise modtog den, læste den. Derpaa gav han Taleren den igjen tilbage, og sagde: det er en smuk og veludarbeidet Tale (altsaa det var ikke, fordi Talen var uheldig, var slet, at han gav den tilbage), men, vedblev han, jeg er nu blevet halvfjerdsindstyve Aar gammel, saa synes jeg, det ikke sømmer sig for mig at benytte en Talers Kunst. Hvad meente han? Han meente for det Første: mit Liv er for alvorligt til at kunne være tjent med at understøttes af en Talers Kunst; jeg har sat et Liv ind; selv om jeg ikke bliver dømt fra Livet, jeg har dog sat et Liv ind, og i Gudens Tjeneste har jeg røgtet mit Ærinde: lad mig da nu ikke i det sidste Dieblik tilintetgjøre

Indtrykket af mig selv og mit Liv .ved Hjælp af Kunst-Talere eller Tale-Kunster. Dernæst meente han. De Tanker, Forestillinger, Begreber jeg nu i tyve Aar (saa længe var det), kjendt af Enhver, latterliggjort af Eders comiske Digtere, anseet for en Særling, idelig angreben af „Navnløse" (det er hans Ord) har udviklet i Samtale med den Første den Bedste paa Torvet — disse Tanker ere mit Liv, have beskjeftiget mig tidligt og sildigt, have de ingen Anden beskjeftiget, mig have de beskjeftiget uendelig, og naar jeg, hvad der har tildraget sig Eders særdeles Opmærksomhed, stundom har kunnet staae en heel Dag og stirre hen for mig, det var disse Tanker, der beskjeftigede mig: saa tænker jeg ogsaa, at jeg uden Hjælp af Kunst-Talere og Tale-Kunster, hvis jeg paa Doms-Dagen overhovedet agter at sige Noget, kan sige et Par Ord; thi den Omstændighed, at jeg formodentligen vil blive dømt fra Livet, gjør da hverken fra eller til, hvad jeg siger vil naturligviis blive det Samme og om det Samme og paa den samme Maade som hidtil, og som jeg nu igaar talte med en Feldbereder paa Torvet: det Par Ord tænker jeg kan jeg nok sige uden Forberedelse eller Andres Bistand; det forstaaer sig, ganske uden Forberedelse er jeg heller ikke, da jeg har forberedt mig i tyve Aar, og ganske uden Bistand er jeg heller ikke, da jeg regner paa Gudens Bistand. Men, som sagt, det Par Ord . . . ja, det negter jeg ikke, det kan ogsaa blive vidtløftigere; hvis jeg fik tyve Aar igjen, vilde jeg kunne vedblive at tale om det Samme, jeg bestandigt har talet om; men Kunst-Talere og Tale-Kunster er ikke Noget for mig. — O Du Alvorlige! Miskjendt maatte Du tømme Giftbægeret; Du blev ikke forstaaet. Saa døde Du. I over to tusinde Aar er Du blevet beundret „men om jeg er blevet forstaaet?" det er sandt!

Og nu det at prædike! burde det ikke ogsaa være saa-

ledes alvorligt! Den, der skal prædike, han skal leve i de christelige Tanker og Forestillinger, det skal være hans daglige Liv — naar saa er, det er Christendommens Mening, saa vil Du ogsaa have Veltalenhed nok, og just den, der fordres, naar Du taler friskt væk uden særlig Forberedelse. Usand Veltalenhed er det derimod, hvis Nogen, uden selv forresten at beskjeftige sig med, uden at leve i disse Tanker, engang imellem først sidder og sanker møisommeligt saadanne Tanker, maaskee paa Literaturens Mark, derpaa arbeider dem sammen til en vel udarbeidet Tale, som saa læres ypperligt udenad, holdes fortræffeligt baade i Henseende til Stemme og Foredrag og i Henseende til Armbevægelser. Nei, som man i de velindrettede Huse ikke behøver at stige ned ad Trapperne for at hente Vand, men ved et Høitryk har det deroppe, blot man omdreier Hanen, saaledes er Den en ægte christelig Taler, der, fordi det Christelige er hans Liv, i ethvert Dieblik har Veltalenheden, just den sande Veltalenhed, nærværende, lige ved Haanden — dog følger det naturligviis af sig selv, at det da ikke er Meningen hermed at anvise Vrøvlehovederne Hæderspladsen, om det end nok saa meget er vist, at det er uden Forberedelse de vrøvle. Videre, Skriften siger: I skulle aldeles ikke sværge, Eders Tale være Ja og Nei, hvad derover er, er af det Onde: saaledes er der ogsaa en Veltalenhedens Kunst som er af det Onde, hvis den gjøres til det Høieste, da den er det Lavere. Thi Prædikenen skal ikke splidagtigt befæste Adskillelsen mellem de Begavede og de Ikke-Begavede, den skal, i Hellig-Aands Enighed, fæste Opmærksomheden ene og alene paa, at der skal gjøres efter det Sagte. Du Enfoldige, og var Du end den af Alle meest Indskrænkede — dersom Dit Liv udtrykker det Lidet Du har forstaaet: Du taler mægtigere end alle Taleres Veltalenhed! Og Du, o Qvinde, om Du end ganske forstummer i yndig Taushed — dersom Dit Liv

udtrykker, hvad Du hørte: Din Veltalenhed er mægtigere, sandere, mere overbevisende end alle Taleres Kunst!

Dette er saaledes. Men lader os see os for, at vi ikke gribe for høit; thi fordi det er sandt, deraf følger ikke, at vi formaae at gjøre det. Og Du, m. T., Du vil betænke, at jo høiere det Religieuse tages, jo strengere bliver det; men deraf følger ikke, at Du kan bære det, Dig vilde det maaskee endog være til Forargelse og til Fordærvelse. Maaskee kan Du nok behøve denne lavere Form af det Religieuse, at der anvendes en vis Kunst paa Fremstillingen for at gjøre det mere tiltrækkende. Den strenge Religieuse, hans Liv er væsentligen Handling — og hans Fremstilling ganske anderledes nærgaaende og fastende end den mere omhyggeligt udarbeidede Tale. M. T., er Du af denne Mening, saa tag imod dette og læs det til Opbyggelse. Det er ikke for min Fuldkommenheds Skyld og ikke for Din Fuldkommenheds Skyld, at Talen er saa udarbeidet, tvertimod det er, gudelig forstaaet, en Ufuldkommenhed og Svaghed. Jeg tilstaaer, og endog Dig, min, ikke sandt, saa vil Du ogsaa tilstaae, ikke mig, nei det forlanges ikke, men Dig selv og Gud Din. Ak, vi som dog kalde os Christne, vi ere, christeligt forstaaet, saa forkjælede, saa langt fra at være, hvad Christendommen dog fordrer af dem, som ville kalde sig Christne, afdøde fra Verden, neppe have vi vel engang Forestilling om den Art Alvor; vi kunne endnu ikke undvære, forsage det Kunstneriske og dets Formildelse, ikke taale det sande Indtryk af Virkelighed: nu, saa lader os da idetmindste være oprigtige og tilstaae det. Forstaaer Nogen maaskee ikke strax, hvad jeg her siger og tilsigter: han være langsom til at dømme, han give Tid, vi skulle nok komme nærmere ind paa den Sag. O, men hvo Du end er, hav Tillid, giv Dig hen; Magt kan der jo ikke være Tale om at jeg skulde kunne bruge, jeg den

af Alle Afmægtigste, men der skal ikke blive brugt den mindste Overtalelse eller Underfundighed eller List eller Lokken, for at føre Dig maaskee saa langt ud, at Du maatte (hvad Du dog vistnok alligevel egentligen ikke burde, og, hvis Din Tro var større, heller ikke vilde) fortryde, at Du havde givet Dig hen; tro mig (jeg siger det til min egen Beskæmmelse) ogsaa jeg er kun altfor forkjælet.

Epistelen skriver St. Jacob Apostel

1 Cap. 22 V. til Enden.

Men vorder Ordets Gjørere, og ikke alene dets Hørere, med hvilket I bedrage Eder selv. Thi dersom Nogen er Ordets Hører, og ikke dets Gjører, han er liig en Mand, der betragter sit legemlige Ansigt i et Speil; thi han betragtede sig selv, og gik bort, og glemte strax, hvordan han var. Men den, som skuer ind i Frihedens fuldkomne Lov, og bliver ved dermed, denne er ikke bleven en glemsom Tilhører, men Gjerningens Gjører, denne skal vorde salig i sin Gjerning. Dersom Nogen iblandt Eder synes, at han er en Gudsdyrker, men holder ikke sin Tunge i Tømme, og bedrager sit eget Hjerte, hans Gudsdyrkelse er forfængelig. En reen og ubesmittet Gudsdyrkelse for Gud og Faderen er denne, at besøge Faderløse og Enker i deres Trængsel, at bevare sig selv ubesmittet af Verden.

Bøn.

Fader i Himlene! Hvad er et Menneske, at Du kommer ham ihu, et Menneskes Barn, at Du bekymrer Dig om ham — og paa enhver Maade, i enhver Henseende! Sandeligen i Intet lod Du Dig uden Vidnesbyrd; og tilsidst gav Du ham Dit Ord. Mere kunde Du ikke gjøre; at tvinge ham til at benytte Det, læse eller høre det, at tvinge ham til at gjøre derefter, det kunde Du ikke ville. O, og dog Du gjør mere. Thi ikke er Du som et Menneske; han gjør sjeldent Noget for Intet, men gjør han det for

Intet, saa vil han da idetmindste ikke have Uleilighed deraf. Derimod Du, o Gud, Du giver Dit Ord som en Gave, det gjør Du, uendeligt Ophøiede — og vi Mennesker have Intet at give til Vederlag. Og finder Du da blot nogen Villighed hos den Enkelte, da er Du strax tilrede, og er først Den, der, med mere end menneskelig ja med guddommelig Taalmodighed, sidder og staver med den Enkelte, at han maa kunne forstaae Ordet retteligen; og saa er Du dernæst den, der, atter med mere end menneskelig ja med guddommelig Taalmodighed, ligesom tager ham ved Haanden og hjælper ham, naar han stræber at gjøre derefter — Du vor Fader i Himlene!

Tiderne ere forskjellige; og om det end ofte gaaer med Tiderne som med et Menneske: han forandrer sig ganske — men det bliver lige galt, blot i et nyt Mønster: det er dog ligefuldt sandt, at Tiderne ere forskjellige; og forskjellige Tider kræve det Forskjellige.

Der var en Tid, da Evangeliet, „Naaden", var blevet forvandlet til en ny Lov, strengere over Menneskene end den gamle. Alt var blevet noget forpiint, trælsomt og ulysteligt Noget, næsten som var der — trods Englenes Sang ved Christendommens Indkomst — ingen Glæde mere hverken i Himlen eller paa Jorden. I smaaligt Selvplageri havde man — saaledes hævner det sig! — gjort Gud lige saa smaalig. Man gik i Kloster, man blev der — ja, det er sandt; det var frivilligt, og dog var det Trældom, thi det var ikke i Sandhed frivilligt, man var ikke ganske enig med sig selv, ikke glad ved at være der, ikke fri, dog havde man heller ikke Frimodighed til at lade det være, eller til at forlade Klosteret igjen og blive fri. Alt var blevet Gjerning. Og som usunde Udvæxter paa Træerne, saaledes vare disse

Gjerninger bedærvede af usunde Udvæxter, saa ofte kun Hykleri, Fortjenstligheds Indbildskhed, Orkesløshed. Just deri var det Feilen stak, ikke saameget i Gjerningerne. Thi lader os ikke overdrive, ikke benytte en forbigangen Tids Vildfarelse til ny Vildfarelse. Nei, tag denne Usundhed og Usandhed bort fra Gjerningerne, og lad os saa kun beholde Gjerningerne i Oprigtighed, i Ydmyghed, i gavnlig Virksomhed. Saaledes skulde det nemlig være med disse Gjerninger, som naar f. Ex. en krigersk Yngling i Forhold til det farefulde Foretagende selv frivilligt kommer og beder den Overste, sigende: o, maa jeg ikke faae Lov at komme med der! Hvis saaledes et Menneske vilde sige til Gud: „o, maa jeg ikke faae Lov at give alt mit Gods til de Fattige; at det skulde være noget Fortjenstligst, nei, nei, jeg erkjender dybt ydmyget, at hvis jeg engang bliver salig, jeg bliver det af Naade aldeles som Røveren paa Korset, men maa jeg ikke faae Lov til at gjøre det, at jeg ganske kan virke for Guds Riges Udbredelse blandt mine Medmennesker" — saa, ja saa er dette, for at jeg skal tale luthersk, det er trods Satan, Bladene, det høistærede Publikum (thi Pavens Tid er nu forbi), trods alle kloge Mænds og Koners forstandige, geistlige eller verdslige Indsigelser, det er Gud velbehageligt. Men saaledes var det ikke den Tid, vi tale om.

Da fremtraadte der en Mand, Morten Luther, fra Gud og med Troen; med Troen (thi sandeligen hertil behøvedes Tro) eller ved Tro indsatte han Troen i dens Rettigheder. Hans Liv udtrykte Gjerningerne, lad os aldrig glemme det, men han sagde: et Menneske frelses alene ved Troen. Faren var stor. Hvor stor den var i Luthers Oine, jeg veed Intet stærkere Udtryk derfor, end at han besluttede: for at faae Orden i Sagen, maa Apostelen Jacob skubbes tilside. Tænk Dig en Luthers Ærbødighed for en Apo-

skel — og saa at maatte vove dette for at faae Troen indsat i dens Ret!

Imidlertid hvad skete? Der er bestandig en Verdslighed, som nok vil have Navn af at være Christen, men ønsker at blive det for saa billig Priis som muligt. Denne Verdslighed blev opmærksom paa Luther. Den hørte, af Forsigtighed hørte den endnu engang, at den da ikke skulde have hørt feil, derpaa sagde den „ypperligt, det er Noget for os; Luther siger: det er alene Troen det kommer an paa; at hans Liv udtrykker Gjerningerne, det siger han ikke selv, og da han nu er død, saa er det ikke mere en Virkelighed. Altsaa tage vi hans Ord, hans Lære — — og vi ere frie for alle Gjerninger. Leve Luther: wer nicht liebt Weiber, Wein, Gesang, Er wird ein Narr sein Leben lang. Dette er Betydningen af Luthers Liv, denne Guds Mand, der, tidssvarende, reformerede Christendommen". Og om end ikke Alle slet saa verdsligt toge Luther forfængeligt — der er i ethvert Menneske en Tilbøielighed til, enten, naar Gjerningerne skal med, at ville være fortjenstlig, eller, naar Troen og Naaden skal gjøres gjældende, saa da ogsaa at ville være saavidt muligt ganske fri for Gjerningerne. „Mennesket", denne fornuftige Guds Skabning, lader sig sandeligen ikke narre, er ikke en Bonde, der kommer tiltorvs, han seer sig for. „Nei, Eet af To", siger Mennesket, „skal det være Gjerninger: vel, men maa jeg saa ogsaa bede om den mig lovligt tilkommende Profit af mine Gjerninger, at det er Fortjenstligt. Skal det være Naade: vel, men maa jeg saa ogsaa bede, at jeg bliver fri for Gjerningerne, ellers er det jo ikke en Naade. Skal det være Gjerninger og alligevel Naade, det er jo Galskab." Ja vist er det Galskab, det var det sande Lutherske ogsaa, det var jo Christendom. Christendommens Fordring er: Dit Liv skulde saa anstrenget som

muligt udtrykke Gjerningerne; saa fordres der Eet endnu, at Du ydmyger Dig og tilstaaer: men det er alligevel Naade, at jeg frelses. Man afskyede Middelalderens Vildfarelse: det Fortjenstlige. Naar man seer dybere i Sagen, vil man let see, at man havde en maaskee endnu større Forestilling om, at Gjerninger ere fortjenstlige, end Middelalderen havde; men man anbragte „Naaden“ saaledes, at man fritog sig for Gjerningerne. Naar man saa har afskaffet Gjerningerne, kunde man dog ikke godt fristes til at ansee de Gjerninger, man ikke gjør, for noget Fortjenstligt. Luther vilde tage „Fortjenstligheden“ bort fra Gjerningerne, og anbringe dem noget anderledes, nemlig i Retning af at vidne for Sandhed; Verdsligheden, som forstod Luther fra Grunden, tog Fortjenstligheden ganske bort — samt Gjerningerne.

Og hvor ere vi nu? Jeg er „uden Myndighed“; langt fra mig at dømme nogen Eneste. Men da jeg dog ønsker denne Sag oplyst, saa vil jeg tage mig selv og et Øieblik prøve mit Liv efter blot een luthersk Bestemmelse af Troen: Troen er en urolig Ting. Jeg antager da, at Luther er staaet op af sin Grav; allerede i flere Aar har han levet iblandt os, men ukjendt, agtet paa det Liv, der føres af os, været opmærksom paa alle Andre saaledes ogsaa paa mig. Jeg antager, at han nu en Dag taler til mig og siger „er Du en Troende, har Du Troen?“ Enhver, der kjender mig som Forfatter, vil see, at jeg endda maaskee var Den, der af Alle maatte komme bedst fra en saadan Examination; thi jeg har jo bestandigt sagt: „jeg har ikke Troen“ — som en Fugls angstfulde Flugt foran et Uveir, saaledes har jeg udtrykt, her er Uraad, „jeg har ikke Troen“. Dette kunde jeg altsaa sige til Luther, sige til ham: „nei, kjere Luther, jeg har dog viist den Ærbødighed at sige: jeg har ikke Troen“. Dog dette vil jeg ikke gjøre gjældende; men som alle Andre kalde sig Christne

og Troende, saa vil jeg ogsaa sige: „jeg er en Troende", thi ellers faaer jeg jo ikke oplyst, hvad jeg ønsker oplyst. Altsaa jeg svarer: „jo, jeg er en Troende". „Hvorledes" svarer Luther, „da har jeg ikke mærket Noget paa Dig, og jeg har dog agtet paa dit Liv; og Du veed, Troen er en urolig Ting. Hvortil har Troen, Du siger Du har, uroliget Dig, hvor har Du vidnet for Sandhed, og hvor mod Usandhed, hvilke Offre har Du bragt, hvad har Du lidt af Forfølgelse for Din Christendom; og hjemme i Dit huuslige Liv, hvor har Din Selvfornegtelse og Forsagelse været til at mærke?" „Ja, men, kjere Luther, jeg kan forsikkre Dig, jeg har Troen". „Forsikkre, forsikkre, hvad er det for en Tale? I Forhold til at have Troen behøves ingen Forsikkring, hvis man har den (thi Troen er en urolig Ting, det mærkes strax); og ingen Forsikkring kan hjælpe, hvis man ikke har den". „Ja, men tro mig dog blot, jeg kan forsikkre saa høitideligt som muligt...." „Aa, saa hold op med den Snak, hvad kan det hjælpe med Din Forsikkring!" „Ja, men dersom Du blot vilde læse et af mine Skrifter, skal Du see, hvor jeg kan fremstille Troen, saa veed jeg da, jeg maa have den." „Jeg troer det Menneske er gal! Hvis det er saa, at Du kan fremstille Troen, det beviser blot, at Du er en Digter, og gjør Du det godt, at Du er en god Digter, men Intet mindre, end at Du er en Troende. Maaskee kan Du ogsaa græde, naar Du fremstiller Troen, det vilde saa bevise, at Du var en god Skuespiller; Du husker nok Historien om ham den Skuespiller i Oldtiden, der i den Grad formaaede at sætte sig ind i det Rørende, at han endog græd, naar han kom hjem fra Theatret, og græd flere Dage efter — det beviste kun, at han var en god Skuespiller. Nei, min Ven, Troen er en urolig Ting; den er en Sundhed, men stærkere og heftigere end den hidsigste Feber, og det hjælper ikke, at en Syg

vil forsikkre, jeg har ikke Feber, naar Lægen føler det paa Pulsen, men heller ikke, at en Sund vil sige, jeg har Feber, naar Lægen ved at føle Pulsen føler det er ikke sandt — saaledes ogsaa, naar man ikke føler Troens Puls i Dit Liv, saa har Du heller ikke Troen. Naar man derimod fornemmer Troens Uro som Pulsen i Dit Liv, da kan Du siges at have Troen og at „vidne" om Troen. Og dette er saa igjen egentligen det at prædike; thi at prædike er hverken at fremstille Troen i Bøger, ei heller som Taler at fremstille den i „stille Timer", der skulde jo, som jeg har sagt det i en Prædiken, egentligen „ikke prædikes i Kirker men paa Gaden", og det skal heller ikke være en Taler, men et Vidne, det er: Troen, denne urolige Ting, skal være kjendelig i hans Liv."

Ja, Troen er en urolig Ting. Lad mig, for dog at gjøre lidt opmærksom i denne Henseende, fremstille Troens Uro i en saadan Troes-Helt eller et Sandheds-Vidne. Saa er der da en given Virkelighed; det er der jo i ethvert Øieblik. Disse Tusinder og Tusinder og Millioner, de passe hver Sit, Embedsmanden passer Sit, og den Lærde passer Sit, og Kunstneren Sit, og den Næringsdrivende Sit, og Bagvaskeren Sit, og Lediggængeren, ikke mindre travlt, Sit, og saaledes fremdeles, Enhver passer Sit i dette Mangfoldighedens krydsende Spil, som er Virkeligheden. Imidlertid sidder, som nu Luther i en Klostercelle, eller paa et afsides Værelse, kort afsides sidder der et eenligt Menneske i Frygt og Bæven og megen Anfægtelse. Et eenligt Menneske! Ja, det er Sandhed. Det er Usandhed, hvad disse Tider have opfundet, at det er Tallet (det Numeriske), Mængden, eller det høistærede og høistærede dannede Publikum, fra hvem Reformationer udgaae — det vil da sige religieuse Reformationer, thi i Gadebelysningen, i Befordrings-Væsenet

udgaae de dog maaskee bedst fra Publikum; men at en religieus Reformation skulde udgaae fra Publikum er Usandhed og, christelig forstaaet, en oprørsk Usandhed. Altsaa der sidder et eenligt Menneske i Anfægtelse. Maaskee nyder jeg dog nogen Anerkjendelse i min Samtid som Sjelekyndig (Pycholog); jeg kan bevidne, jeg har seet Mennesker, om hvem jeg tør sige: de have vistnok været meget udsatte for Fristelser; men aldrig har jeg seet Nogen, om hvem jeg turde sige: han er forsøgt i Anfægtelse. Og dog er et Aar at være udsat for Fristelse, det er Intet mod en Time i Anfægtelse. Saaledes sidder hiint eenlige Menneske; han sidder, eller, om Du vil, han gaaer, maaskee op og ned af Gulvet, som den fangne Løve i Buret; og dog, det han er fanget i er forunderligt, han er af Gud eller ved Gud fanget i sig selv. — Nu skal det da sættes ind i Virkelighed, det han har lidt for i Anfægtelsen. Troer Du han har Lyst dertil? Sandeligen, Enhver, der ad disse Veie kommer jublende: vær forvisset, han er ikke kaldet. Der er Ingen af de Kaldede, uden at han helst har villet være fri, Ingen uden at han, som et Barn kan tigge og bede for sig, har bedet for sig; men det hjalp ikke, han skal frem. — Saa veed han, at idet han nu gjør Skridtet, da reiser Forfærdelsen sig. Den der ikke er kaldet — idet Forfærdelsen reiser sig, bliver han saa angest, at han flyer tilbage. Men den Kaldede — o, min Ven, hellere end gjerne vilde han tilbage, gysende for Forfærdelsen; men idet han allerede har vendt sig om for at flye, seer han — han seer den endnu større Rædsel, der ligger bagved, Anfægtelsens Rædsel, han skal frem — saa gaaer han frem; han er nu ganske rolig, o, thi Anfægtelsens Rædsel er en frygtelig Tugtemester, der kan give Courage. — Forfærdelsen reiser sig. Alt hvad der ganske tilhører den givne Virkelighed væbner sig mod denne Anfæg-

telsernes Mand, hvem man dog ikke kan gjøre bange, og, forunderligt nok, fordi han er saa bange — for Gud; de angribe ham, hade ham, forbande ham. De Faa, der ere ham hengivne, de raabe til ham: „o, skaan Dig selv, Du gjør Dig selv og os Alle ulykkelige, o, hold nu op, reis ikke Forfærdelsen stærkere, stands det Ord, der svæver Dig paa Læben, tilbagekald heller det sidste." O, m. T., Troen er en urolig Ting.

Saa forkynder jeg da maaskee Tumult, Alts Omvæltning, Uorden? Sandeligen nei. Enhver, der ikke kjender min Forfatter-Virksomhed, maa nøies med denne Forsikkring. Enhver, der kjender min Forfatter-Virksomhed, maa vide, at jeg har arbeidet i modsat Retning.

Men christelig gives der to Arter Uorden. Den ene er Tumulten, Udvorteshedens Spektakel. Den anden Uorden er Dødsstilheden, Uddøetheden; og denne er maaskee den farligste.

Mod den har jeg virket, og virket for at vække Uro i Retning af Inderliggjørelse. Lad mig nøiagtigt bestemme, hvor jeg saa at sige er. Der er blandt os en høiærværdig Olding, denne Kirkes øverste Geistlige; Det han, hans „Prædiken", har villet, det Samme er det, jeg vil, kun en Tone stærkere, hvad der ligger i min Personligheds Forskjellighed, og hvad Tidens Forskjellighed kræver. Der er blandt os Nogle, som gjøre Fordring paa i strengeste Forstand at være Christne, at være det i Modsætning til os Andre: dem har jeg ikke kunnet slutte mig til. Deels mener jeg, at deres Liv ikke indfrier den Maalestok, som de selv foranledige eller nødsage En til at anlægge ved saa stærkt at fremhæve at de ere Christne — dog dette er mig det mindre Vigtige; deels er jeg for lidt Christen til at turde slutte mig til Nogen, som gjør en saadan Fordring. Er jeg end maaskee lidt — ja

selv om saa var, hvis jeg maaskee var, ikke lidt fremmeligere end Adskillige af Gjennemsnittet blandt os: jeg er kun et Digterisk fremmeligere, det vil sige, jeg veed bedre, hvad Christendom er, veed bedre at fremstille det, o, men dette er (husk paa, hvad Luther sagde til mig!) en saare uvæsentlig Forskjel. Væsentligen tilhører jeg Gjennemsnittet. Og her er det, jeg har arbeidet for Uro i Retning af Inderliggjørelse.

Thi, christeligt, er der to Arter sand Uro. Uroen i Troes-Heltene og Sandheds-Vidnerne, hvilken sigter til at reformere et Bestaaende. Saa langt har jeg aldrig vovet ud, det er ikke Noget for mig; og forsaavidt Nogen i Samtiden kunde synes at ville vove saa langt ud, var jeg ikke utilbøielig til at tage Polemik mod ham, for at bidrage til at det maatte blive aabenbart, om han er den Berettigede. Den anden Art Uro er i Henseende til Inderliggjørelse. Saaledes er jo ogsaa en sand Forelskelse en urolig Ting; men det falder ikke den Elskende ind at ville forandre et Bestaaende.

For denne Uro i Retning af Inderliggjørelse har jeg arbeidet. Men „uden Myndighed". Istedetfor selv tomt opblæst at udgive mig for et Sandheds-Vidne, og foranledige Andre til dumdristigt at ville være det Samme, er jeg en umyndig Digter, der rører ved Hjælp af Idealerne. Som nu saaledes, at jeg strax skal give et Exempel, og tillige vise, hvorledes jeg blandt Andet ogsaa benytter Troes-Heltene. Du, m. T., Du kalder Dig jo en Christen. Nu, og Du veed, at hvad der er det Bestemteste af Alt men tillige det Ubestemteste: Døden, at den ogsaa engang vil nærme sig Dig, og det bliver Din Død. Dog Du er en Christen; Du haaber altsaa og troer, at Du vil blive salig, lige saa salig som noget Sandheds-Vidne eller nogen af Troens Helte, der dog efter en ganske anden Maalestok have maattet

kjøbe det at være Christen. Maaskee vilde derfor ogsaa En, der havde Myndighed, her tale anderledes til Dig, forfærdende sige, at Du var i en Indbildning med at være Christen, at Du farer til Helvede. Langt fra mig være at fremstille dette som en Overdrivelse af den Myndige, nei, jeg forstaaer det kun altfor vel, hvilken Anstrængethed der fordres for at turde vove at anbringe et saadant Enten — Eller paa en Anden. Men jeg, den Umyndige, jeg tør ikke tale saaledes; jeg troer, at Du vil blive lige saa salig som noget Sandheds-Vidne, nogen af Troens Helte. Men saa siger jeg til Dig. Tænk nu engang Dit og en Saadans Liv sammen. Betænk, hvad han har maattet offre, han som offrede Alt, det der falder tungest at offre i et første Dieblik, og det der i Længden falder tungest at have offret! Tænk, hvad han har lidt, hvor smerteligt og hvor langvarigt! O, dersom Du lever lykkelig i et elsket Hjem, dersom Din Hustru hænger fast ved Dig af sit ganske Hjerte og af al sin Magt, dersom Du har Glæde af Dine Børn: betænk hvad det dog vil sige, saaledes Dag efter Dag at leve hen i denne Fred og Hvile, velgjørende for et Menneskes Sjel, mere velgjørende end den svage Eftermiddagens sildigere Belysning er for Den, hvis Die smerter; og betænk, at dette er Dit daglige Liv — og tænk saa paa Sandheds-Vidnet! Og dersom Du lever, ikke i Leddiggang, langtfra, men saaledes, at Din Gjerning, der tager Din Tid, Din Flid, Din Kraft, dog ikke tager anderledes, end at der baade er Hvile nok fra Arbeidet, og Arbeidet selv mangen Gang forfriskende som Tidsfordriv; og dersom Du lever om ikke i Overflod, saa dog saa Du har Dit rigelige Udkomme; og dersom Du har Tid til saa mangen Nydelse, der vederqvægende udfylder Tiden og giver ny Livslyst; og dersom kort og godt Dit Liv er en stille daglig Nydelse — o, hans Liv var en piinagtig daglig

Lidelse: saa døe I begge, og I blive lige salige! Og dersom Du i lykkelig Ubemærkethed kan glæde Dig ved Livet, uforstyrret og ubemærket faae Lov til at gaae og være Dig selv; og dersom Du, just fordi Du lever ubemærket, saa ofte faaer Leilighed til at lære Menneskene at kjende fra deres bedre, deres gode, deres elskelige Side; og dersom Du, naar Du færdes i Vrimlen, enten møder den Fremmede, der slet ikke kjender Dig, eller Du møder deres velvillige, deeltagende Blik, som kjende Dig; og dersom Du, naar Du finder Leilighed til at gjøre et andet Menneske en Tjeneste, en Velgjerning, lønnes med saa megen Glæde, at det er et Spørgsmaal, om Du ikke egentligen gjør Dig selv en Tjeneste, en Velgjerning; og dersom Du letforstaaende Dit Liv let er i Forstaaelse med de Andre, og let forstaaet: o, han maatte Dag ud og Dag ind (hvad der er uadskilleligt fra en saadan Virken) lade sig ligesom fortære og opæde af denne menneskelige Pjatten, der altid hungrig altid begjerer Noget at snakke om; han maatte Aar efter Aar daglig være foranlediget, nødsaget til at lære Menneskene at kjende fra den, mildest talt, bestialske, stundom den dybe Fordærvelses Side; han maatte idelig og idelig forvisse sig om, at han var kjendt af Enhver, og kjende dette paa, at han i Enhvers Blik mødte Uvillie, Modstand, Forbittrelse, Haan o. D.; han gjorde vel mod en heel Samtid, og lønnedes med en heel Samtids Forbandelser; i Anfægtelsens Qvaler maatte han erhverve sit Livs Forstaaelse, og saa maatte han møisommeligen Dag efter Dag arbeide sig gjennem alle de Medlevendes Misforstaaelser, og alle disse Misforstaaelsens Qvaler — — saa døe I begge, og I blive lige salige! Betænk dette, og ikke sandt, saa vil Du sige til Dig selv, hvad jeg siger til mig: hvad enten jeg nu virkelig ikke skal vove saa langt ud, eller jeg kjæler for mig selv, at jeg slet ikke vover

ud: Det vil jeg gjøre, og om jeg end havde nok saa meget at bestille forresten, jeg skal skaffe Tid til at mindes disse Herlige hver eneste Dag. O, mig synes, at det dog er en himmelraabende Uret, at vi To blive lige salige! Men i ethvert Fald, mit Liv skal være en Erindring om dem! — Og see, her har Du strax et Exempel paa en Bevægelse, der er Uro i Retning af Inderliggjørelse.

Og denne Uro, det er det Mindste, den mildeste, den laveste Form af Gudelighed. Og dog troer Du, at vi ere saa fuldkomne, at vi ikke behøve, at der arbeides i den Retning? Husk paa, hvorledes det gik mig med Luther! Om det vilde gaae de Andre ligesaa, hvis Luther kom til dem, jeg veed det ikke.

Men tænk Dig Luther i vor Tid, opmærksom paa vor Tilstand, troer Du ikke han vilde sige, som han siger i en Prædiken: „Verden er som den fulde Bonde, naar man hjælper ham op fra den ene Side paa Hesten, saa falder han ned paa den anden Side". Troer Du ikke, han vilde sige: Apostelen Jacob maa drages lidt frem, ikke for Gjerningerne mod Troen, nei, nei, det var dog heller ikke Apostelens Mening, men for Troen, for, om muligt, at bevirke, at Trangen til „Naaden" føles dybt i sand ydmyg Inderlighed, og for, om muligt, at forhindre, at „Naaden", at Troen og Naaden som det ene Frelsende og ene Saliggjørende ikke tages ganske forfængeligt, bliver et Skalkeskjul for en endog raffineret Verdslighed. Luther — denne Guds Mand, denne ærlige Sjel! — oversaae eller glemte dog maaskee et vist Noget, hvad en senere, hvad især vor Tid maaskee kun altfor stærkt indskærper. Han glemte — anden Gang, Du Ærlige! — han glemte, hvad han var for ærlig til selv at vide, hvilken ærlig Sjel han selv var, hvad jeg, og ikke for min Dyds Skyld men for Sand-

hedens Skyld, maa fremhæve. Det Lutherske er ypperligt, er Sandheden; jeg har i Forhold til dette ypperlige Lutherske kun een Betænkelighed. Den angaaer ikke det Lutherske, nei, den angaaer mig selv: at jeg har forvisset mig om, at jeg er ikke nogen ærlig Sjel, men en listig Krabat. Saa bliver det vistnok rigtigst, at der passes noget nøiere paa Undersætningen (Gjerningerne, Existensen, det at vidne og lide for Sandhed, Kjerlighedens Gjerninger o. s. v.), Undersætningen i det Lutherske. Ikke som skulde nu Undersætningen gjøres til Oversætning, Troen og Naaden afskaffes eller nedsættes, Gud forbyde det, nei, just for Oversætningens Skyld, og saa fordi jeg er en Saadan, som jeg er, bliver det vistnok rigtigst, at der passes noget nøiere paa Undersætningen i det Lutherske — thi i Forhold til „ærlige Sjele" behøves der Intet at gjøres.

Og Jacob siger: vorder ikke blot Ordets Hørere, men dets Gjørere.

Dog for at vorde dets Gjørere, maa man jo først være dets Hører eller Læser, hvilket Jacob ogsaa siger.

Og nu staae vi ved vor Text.

Saa ville vi tale om:

Hvad der fordres for til sand Velsignelse at betragte sig i Ordets Speil?

For det Første fordres der, at Du ikke maa see paa Speilet, betragte Speilet, men see Dig selv i Speilet.

Dette synes saa indlysende, at man skulde troe, det neppe behøvede at siges. Dog gjøres det vist fornødent; og hvad der bestyrker mig i den Mening er, at denne Bemærkning ikke er af mig selv, ei heller af hvad vi nutildags

kalde en from Mand, en Mand, der saadan har nogle fromme Stemninger, men af et Sandheds-Vidne, et Blod-Vidne; og saadanne Herlige de ere vel underrettede.

Han advarer mod det Feilsyn, at komme til at betragte Speilet, istedetfor at see sig selv i Speilet. Jeg benytter blot Bemærkningen, og spørger saa Dig, m. T., er den ikke som myntet paa vore Tider og vore Forhold, og overhovedet paa Christenhedens senere Tider?

Thi „Guds Ord" er jo Speilet: men, men — — o, uoverskuelige Vidtløftighed! hvor meget hører der i strengere Forstand til „Guds Ord", hvilke Bøger ere ægte, ere de ogsaa af Apostlene, og ere disse ogsaa troværdige, have de selv seet Alt, eller maaskee i Forhold til Adskilligt dog kun hørt det af Andre; og nu Læsemaaderne, 30,000 forskjellige Læsemaader; og saa denne Stimmel eller Trængsel af Lærde og Meninger, og lærde Meninger og ulærde Meninger om hvorledes det enkelte Sted er at forstaae ...... ikke sandt, dette her seer noget vidtløftigt ud! Guds Ord er Speilet — jeg skal ved at læse eller høre, see mig i Speilet: men see, det med Speilet forvirrer sig saaledes, at jeg nok aldrig kommer til at speile mig — idetmindste ikke, naar jeg slaaer ind paa den Vei. Næsten kunde man fristes til at antage, at her er en heel menneskelig Underfundighed med i Spillet (ak, og sandt er, vi Mennesker ere i Forhold til Gud og det Guddommelige og den gudfrygtige Sandhed saa underfundige, det er slet ikke saaledes, som vi saadan sige til hinanden: at vi saa gjerne ville gjøre Guds Villie, naar vi blot kunde faae den at vide), næsten kunde man fristes til at antage, at dette er Underfundighed, at vi Mennesker ikke gjerne ville til at see os i hiint Speil, og at det er derfor vi have hittet paa alt Dette, som truer med at gjøre Speilet

umuligt, alt Dette, som vi saa hædre med de prisende Navne af lærd og grundig og alvorlig Gransken og Grublen.

M. T., hvor høit holder Du Guds Ord i Priis? Siig nu ikke, at Du holder det saa høit i Priis, at intet Udtryk kan betegne det; thi man kan ogsaa tale saa høit, at man slet Intet siger. Lad os derfor, for at det kan blive til Noget, tage et simpelt menneskeligt Forhold; holder Du Guds Ord høiere i Priis, saa meget desto bedre.

Tænk Dig en Elskende, der har modtaget et Brev fra den Elskede — saa dyrebart som dette Brev er for den Elskende, saa dyrebart, antager jeg, at Guds Ord er for Dig; som den Elskende læser dette Brev, saaledes antager jeg, at Du læser, og at Du mener, at Du bør læse Guds Ord.

Dog maaskee siger Du: „ja, men den hellige Skrift er skrevet i et fremmed Sprog“. Det er dog vel egentligen nærmest de Lærde, der behøve at læse den hellige Skrift i Grundsproget; men vil Du det ikke anderledes, vil Du holde fast paa, at Du maa læse Skriften i Grundsproget: vel, vi kan godt blive i Billedet med Brevet fra den Elskede, kun føie vi en lille Bestemmelse til.

Jeg antager da, at dette Brev fra den Elskede er skrevet i et Sprog, som den Elskende ikke forstaaer; og der er Ingen dersteds, som kan oversætte ham det, og maaskee han ikke engang gjerne ønskede nogen saadan Hjælp, for ikke at indvie en Uvedkommende i sine Hemmeligheder. Hvad gjør han? Han tager en Ordbog, sætter sig til at stave Brevet igjennem, slaaer hvert Ord op, for derpaa at tilveiebringe en Oversættelse. Lad os antage, at som han sidder beskjeftiget med dette Arbeide, kommer en Bekjendt af ham ind til ham. Han veed, at dette Brev er kommet; idet han seer hen paa Bordet, seer han det ligge der, og siger „naa, Du sidder og læser det Brev, Du har faaet fra Din Elskede“ — hvad

mener Du den Anden vil sige? Han svarer „er Du fra Forstanden, troer Du det er at læse et Brev fra den Elskede! Nei, min Ven, jeg sidder her i Slid og Slæb for ved Hjælp af en Ordbog at faae det oversat; stundom er jeg færdig at briste af Utaalmodighed, Blodet styrter mig til Hovedet, saa jeg gjerne kunde smide Ordbogen hen ad Gulvet — og det kalder Du at læse, vil Du spotte mig! Nei, snart er jeg, Gud skee Lov, færdig med Oversættelsen, og saa, ja saa, saa skal jeg til at læse Brevet fra den Elskede, det er noget ganske Andet — dog til hvem taler jeg .... dumme Menneske, gaa bort fra mine Dine, jeg gider ikke see Dig, at Du kunde falde paa i den Grad at fornærme den Elskede og mig, at kalde det at læse et Brev fra hende! Og dog, bliv, bliv, Du veed nok, det er kun mit Spøg, ja jeg saae det endogsaa meget gjerne, at Du blev, men oprigtigt talt, jeg har ingen Tid, der er endnu Noget tilbage at oversætte, og jeg er saa utaalmodig efter at komme til at læse — derfor, bliv ikke vred, men gaa, at jeg kan blive færdig".

Altsaa, den Elskende gjør, i Forhold til Brevet fra den Elskede, Forskjel mellem det at læse og det at læse, mellem det at læse med Ordbog, og det at læse Brevet fra den Elskede. Blodet styrter ham til Hovedet af Utaalmodighed, naar han sidder og hexer med at læse med Ordbog, han bliver som Rasende, da hans Ven vover at kalde denne lærde Læsen en Læsen af Brevet fra den Elskede. Nu er han færdig med Oversættelsen — nu læser han Brevet fra den Elskede. Han betragtede hele dette, om Du saa vil, lærde Forarbeide som et nodvendigt Onde, at han kunde komme til — at læse Brevet fra den Elskede.

Lad os ikke for tidligt slippe dette Billede. Lad os antage, at dette Brev fra den Elskede ikke blot, som vel

saadanne Breve i Almindelighed gjøre, indeholdt Udtalelse af en Følelse, men at der var et Ønske indeholdt, Noget den Elskede ønskede at den Elskende skulde gjøre. Det var, lad os antage dette, meget der fordredes af ham, saare meget, der var, vilde enhver Trediemand sige, god Grund til at betænke sig: men den Elskende — i samme Secund flux afsted for at faae opfyldt den Elskedes Ønske. Lad os antage, at efter en Tids Forløb traf de Elskende sammen, og den Elskede sagde: „men, Kjere, det havde jeg jo slet ikke forlangt af Dig, Du maa have forstaaet det Ord forkeert, eller oversat det forkeert“ — troer Du, at den Elskende nu fortrød, at han, istedetfor strax i samme Secund at ile med at efterkomme Ønsket, ikke først havde gjort sig nogle Betænkeligheder, og saa maaskee havde faaet et Par Ordbøger endnu til Hjælp, og saa faaet flere Betænkeligheder, og saa maaskee faaet Ordet oversat rigtigt, og altsaa været fri — troer Du, han fortryder denne sin Feiltagelse, troer Du, han behager den Elskede mindre? Tænk Dig et Barn, ret hvad man kalder en flink og dygtig Discipel; da Læreren en Dag har sat dem Lectien for til næste Dag, siger han: lad mig nu see, at I kan Eders Ting godt imorgen. Paa vor flinke Discipel gjør dette et dybt Indtryk. Han kommer hjem fra Skole, flux til Arbeidet. Men han har ikke hørt ganske nøie efter, hvor langt de har for, hvad gjør han? Denne Lærerens Formaning er det, der har gjort Indtryk paa ham, han læser vel dobbelt saa langt, som det viser sig, at han virkelig har for: troer Du, Læreren vil synes mindre godt om ham, fordi han ganske udmærket kan en dobbelt saa lang Lectie? Tænk Dig en anden Discipel; han hørte ogsaa Lærerens Formaning, han havde heller ikke hørt nøie, hvor langt de havde for. Da han saa kom hjem, sagde han: jeg maa først have at vide, hvor langt vi have for. Saa gik han

hen til en af sine Kammerater, saa til en anden, han var heller ikke hjemme, derimod kom han her i Snak med en ældre Broder af ham — og saa langt om længe kom han hjem, og Tiden var gaaet, og han fik slet Ingenting læst!

Altsaa, den Elskende gjorde i Forhold til Brevet fra den Elskede Forskjel mellem at læse og at læse, fremdeles forstod han det at læse saaledes, at var der et Ønske indeholdt i Brevet, da skulde man begynde dets Opfyldelse strax, der var ikke eet Secund at spilde.

Tænk nu paa Guds Ord. Naar Du læser Guds Ord lærd — vi nedsætte ikke Lærdom, nei, langtfra — men husk vel paa: naar Du læser Guds Ord lærd, med Ordbog o. s. v., saa læser Du ikke Guds Ord — husk paa den Elskende, der sagde: „det er ikke at læse Brevet fra den Elskede." Er Du da Lærd, saa pas dog endeligen paa, at Du ikke over al denne lærde Læsen (der ikke er at læse Guds Ord) glemmer at læse Guds Ord. Er Du ikke lærd, o, misund ham ikke, glæd Dig, at Du strax kan komme til at læse Guds Ord! Og er der nu et Ønske, et Bud, en Befaling, saa — husk paa den Elskende! — saa flux afsted for at gjøre derefter. „Men", siger Du maaskee, „der ere saa mange dunkle Steder i den hellige Skrift, hele Bøger, der næsten ere som Gaader." Hertil vilde jeg svare: for at jeg skulde indlade mig med denne Indvending, maatte den gjøres af En, hvis Liv udtrykte, at han nøiagtigt havde efterkommet alle de Steder, som ere lette at forstaae; er dette Tilfældet med Dig? Dog saaledes vilde den Elskende bære sig ad med Brevet; hvis der var dunkle Steder, men der ogsaa var tydeligt udtalte Ønsker, han vilde sige: „jeg maa flux efterkomme Ønsket, saa faaer jeg at see, hvad det bliver med de dunkle Steder, o, men hvorledes skulde jeg sætte mig hen og grunde over de dunkle Steder, og lade Ønsket uopfyldt, Ønsket, som jeg

tydeligt forstod!“ Dette vil sige; naar Du læser Guds Ord: Det der forpligter Dig, er ikke de dunkle Steder, men Det, Du forstaaer; og Det har Du øieblikkeligt at efterkomme. Var der kun eet eneste Sted, Du forstod i den hele Hellige Skrift: vel, saa har Du først at gjøre det; men ikke har Du først at sætte Dig hen, og grunde over de dunkle Steder. Guds Ord er givet, for at Du skal handle derefter, ikke for at Du skal øve Dig i at fortolke dunkle Steder. Læser Du ikke Guds Ord saaledes, at Du betænker, at den mindste Smule Du forstaaer øieblikkeligt forpligter Dig til at gjøre derefter: saa læser Du ikke Guds Ord. Saaledes meente den Elskende: „hvis jeg, istedetfor øieblikkeligt at ile for at opfylde Ønsket, som jeg forstaaer, vil sætte mig hen og grunde over, hvad jeg ikke forstaaer, saa læser jeg ikke Brevet fra den Elskede. Jeg kan træde med god Samvittighed frem for den Elskede og sige: der vare nogle dunkle Steder i Dit Brev, i Forhold til dem har jeg sagt, den Tid den Sorg; men der var et Ønske, som jeg forstod, det har jeg øieblikkeligt opfyldt. Derimod kan jeg ikke træde med god Samvittighed frem og sige: der vare nogle dunkle Steder i Dit Brev, som jeg ikke forstod, dem satte jeg mig hen at grunde over, og i Forhold til Dit Ønske, som jeg nok forstod, sagde jeg: den Tid den Sorg.“ — Men maaskee frygter Du, at det skulde gaae Dig i Forhold til Guds Ord, som det gik den Elskende med Brevet, at Du (dog denne Frygt er vistnok ugrundet i Forhold til Guds Fordring) at Du skulde komme til at gjøre for meget, at Du ved at slaae op i endnu een Ordbog skulde see, at der dog ikke var fordret saa meget: o, min Ven, mishagede dette da den Elskede, at den Elskende var kommet til at gjøre for meget? Og hvad troer Du, at den Elskende vilde sige om det at nære en saadan Frygt? Han vilde sige: „Den, der nærer en saadan

Frygt for at skulle komme til at gjøre for meget, han læser ikke Brevet fra den Elskede;" og jeg vilde sige: han læser heller ikke Guds Ord.

Lad os endnu ikke slippe dette Billed med Brevet fra den Elskede. Da han sad og var beskjeftiget med at oversætte det ved Hjælp af en Ordbog, blev han forstyrret, idet en Bekjendt kom ind til ham. Han blev utaalmodig, „men", vilde han vistnok sige, „det var blot fordi jeg blev sinket, thi ellers kunde det da være det Samme, jeg læste jo ikke den Gang Brevet. Ja, var En kommet ind til mig, medens jeg sad og læste Brevet, det var noget ganske Andet, det havde været en Forstyrrelse. Dog det skal jeg nok sikkre mig mod; førend jeg begynder paa Sligt, lukker jeg min Dør i Laas og er ikke hjemme. Thi jeg vil være ene, uforstyrret ene med Brevet; er jeg ikke det, saa læser jeg heller ikke Brevet fra den Elskede."

Han vil være ene, uforstyrret ene med Brevet — „ellers", siger han, „læser jeg ikke Brevet fra den Elskede."

Og saaledes med Guds Ord; Den, som ikke er ene med Guds Ord, læser ikke Guds Ord.

Ene med Guds Ord! M. T., lad mig her gjøre en Tilstaaelse om mig selv: jeg tør endnu ikke ret være ganske ene med Guds Ord, saa intet Sandsebedrag underskyder sig. Og tillad mig saa at sige Eet: jeg har aldrig seet Nogen, om hvem jeg turde troe, at han havde Oprigtighed og Mod til at være ene med Guds Ord, saa intet, intet Sandsebedrag underskyder sig.

Forunderligt! Naar der i Samtid træder en stærkere bevæget Mand frem, der bestemmer Prisen af det at være Christen blot en Femtedeel mod den Priis, som Evangeliet sætter: da raaber man „tager Eder iagt for det Menneske, læser ikke hvad han skriver, allermindst i Eensomhed, taler

ikke med ham, allermindst eensomt, han er et farligt Menneske." Men den hellige Skrift! Ja næsten ethvert Menneske eier den, man tager ikke i Betænkning at forære enhver Confirmand (altsaa i den farligste Alder) denne Bog. I Sandhed, der maa være mange Sandsebedrag med, man maa være forvænt ved at denne Bog nu engang er til, man maa læse den paa en ganske egen Maade — mindst saaledes, at man er ene med den.

At være ene med den hellige Skrift! Jeg tør det ikke! Naar jeg nu slog op i den: det første det bedste Sted — det fanger mig øieblikkeligt; det spørger mig (ja, det er som var det Gud selv, der spurgte mig): har Du gjort, hvad Du der læser? Og saa, saa .... ja saa er jeg fangen. Saa enten strax til Handling, eller øieblikkeligt ydmygende Indrømmelse.

O at være ene med den hellige Skrift — og hvis ikke, saa læser Du ikke den hellige Skrift.

At det at være ene med Guds Ord, at det er en farlig Sag, det er ogsaa stiltiende tilstaaet af just dygtigere Mennesker. Der var maaskee Den (et dygtigere, et alvorligere Menneske, om vi end ikke kunde prise hans Beslutning), som sagde til sig selv: „jeg duer ikke til at gjøre noget halvt — og denne Bog, Guds Ord, det er en yderst farlig Bog for mig, og det er en herskesyg Bog, giver man den en Finger, tager den hele Haanden, giver man den hele Haanden, tager den hele Manden og omkalfatrer maaskee pludselig hele mit Liv efter en uhyre Maalestok. Nei, uden (hvad jeg afskyer) uden at tillade mig et eneste spottende eller nedsættende Ord om denne Bog: jeg flytter den hen paa et afsides Sted, jeg vil ikke være ene med den." Vi billige det ikke; men der er dog altid Noget heri, som vi billige, en vis Redelighed.

Men man kan ogsaa paa en ganske anden Maade værge sig mod Guds Ord, trodsende paa, at man godt vover at være ene med det, hvilket dog ikke er sandt. Thi tag den hellige Skrift, luk Din Dør — men tag saa ti Ordbøger, fem og tyve Fortolkninger: saa kan Du læse den lige saa rolig og ugeneert som Du læser Adresseavisen. Falder det Dig saa maaskee engang, forunderligt nok, ind, ligesom Du bedst sidder og læser et Sted: har jeg gjort dette, handler jeg herefter (det er naturligviis i Distraction, i et adspredt Dieblik hvor Du ikke er samlet i vanlig Alvor, Du kan falde paa Sligt), saa er Faren dog ikke saa stor. Thi see, maaskee er der flere Læsemaader, og maaskee bliver der just nu fundet et nyt Haandskrift: ih bevares — og Udsigt til nye Læsemaader, og maaskee ere fem Fortolkere af een Mening, og syv af en anden, og to af en mærkelig Mening, og tre vaklende eller har ingen Mening, og „jeg selv er ikke ganske enig med mig selv om Meningen af dette Sted, eller, for at sige min Mening, jeg er af samme Mening som de tre Vaklende, der ingen Mening har" o. s. v. En Saadan kommer saa ikke i den Forlegenhed som jeg: enten strax at maatte gjøre efter Ordet, eller dog at maatte gjøre en ydmygende Tilstaaelse. Nei, han er rolig, han siger: „der er ikke Noget i Veien fra min Side, jeg skal nok gjøre derefter — dersom det blot først bliver bragt i Orden med Læsemaaden, og Fortolkerne blive nogenlunde enige." Aha! Dermed har det nemlig vistnok lange Udsigter. Derimod opnaaede Manden, at det bliver dunkelt, om Feilen ikke stikker i ham, at det er ham, der ikke har Lyst til at fornegte Kjød og Blod og gjøre efter Guds Ord. O, sørgelige Misbrug af Lærdom, o, at det gjøres Menneskene saa let saaledes at bedrage sig selv!

Thi var der ikke saa mange Sandsebedrag og Selv-

bedrag, da vilde vistnok Enhver, som jeg gjør det, tilstaae: jeg tør neppe være ene med Guds Ord.

Ene med Guds Ord, det maa man være, som den Elskende vilde være ene med Brevet, thi ellers var det ikke at læse Brevet fra den Elskede — og ellers er det ikke at læse Guds Ord, eller at see sig i Speilet. Og det var jo det vi skulde og det vi først skulde, hvis vi til Velsignelse skulde betragte os i Ordets Speil, vi skulde ikke see paa Speilet men os i Speilet. Er Du lærd, husk paa, at hvis Du ikke læser Guds Ord anderledes, det vil hænde Dig, at Du, efter hele Dit Liv igjennem at have læst mange Timer hver evige Dag i Guds Ord, dog aldrig har læst — Guds Ord. Gjør da Forskjellen, saa Du kommer til (foruden den lærde Læsning) ogsaa at læse Guds Ord, eller tilstaa Dig idetmindste selv, at Du, trods den daglige lærde Læsen deri, ikke læser Guds Ord, at det vil Du overhovedet ikke have med at gjøre. Er Du ulærd: desto mindre er Du vel foranlediget til at see feil; altsaa flux til Sagen, intet Sinkeri med at betragte Speilet, men flux til at betragte Dig i Speilet.

Dog hvorledes læses Guds Ord vel i Christenheden? Skulde vi deles i to Classer — thi enkelte Undtagelser kan der ikke saaledes tages Hensyn til — saa maatte man vel sige: en større Deel læser aldrig Guds Ord, en mindre Deel læser det paa en eller anden Maade lærd, det er, læser dog ikke Guds Ord, men betragter Speilet. Eller for at sige det Samme paa en anden Maade: en større Deel betragter Guds Ord som et forældet Oldtids-Skrift, man sætter til en Side; en mindre Deel betragter Guds Ord som et yderst mærkeligt Oldtids-Skrift, paa hvilket man anvender en forbausende Flid og Skarpsindighed o. s. v. — betragtende Speilet.

Tænk Dig et Land. Der udgaaer et Kongebud til alle Embedsmænd, Undersaatter, kort til hele Befolkningen. Hvad

skeer? Der foregaaer med Alle en mærkelig Forandring: Alt forvandler sig til Fortolkere, Embedsmændene blive Forfattere, den ene Fortolkning lærdere, skarpsindigere, smagfuldere, dybsindigere, ingenieusere, vidunderligere, deiligere og vidunderlig deiligere end den anden, udkommer hver evige Dag; Critiken, som skal holde Oversigten, kan neppe holde Oversigten over denne uhyre Literatur, ja Critiken selv bliver en saa vidtløftig Literatur, at det ikke er muligt at holde Oversigten over Critiken: Alt er Fortolkning — men ingen læste Kongebudet saaledes, at han gjorde derefter. Og ikke blot dette, at Alt blev Fortolkning, nei man forrykkede tillige Synspunktet for hvad Alvor er, og gjorde det at sysle med Fortolkningen til den egentlige Alvor. Tænk Dig, at denne Konge ikke var en menneskelig Konge — thi en saadan vilde vel ogsaa nok forstaae, at man egentligen gjorde Nar af ham ved paa den Maade at vende Sagen; men da en menneskelig Konge er afhængig især af samtlige Embedsmænd og Undersaatter, saa vilde han vel blive nødsaget til at gjøre gode Miner til slet Spil, lade som var dette i sin Orden, saa den smagfuldeste Fortolker til Belønning blev ophøiet i Adelsstanden, og den dybsindigste blev hædret med en Orden o. s. v. — Tænk Dig, at denne Konge var en Almægtig, som altsaa ikke kommer i Forlegenhed, om saa alle Embedsmænd og Undersaatter spille falsk mod ham. Hvad troer Du nu denne almægtige Konge vil tænke om Sligt? Mon han ikke vilde sige: det, at de ikke efterkomme Budet, det kunde jeg endda tilgive; fremdeles, hvis de forenede indgik med et Bønskrift til mig, om at jeg vilde have Taalmodighed med dem, eller maaskee ganske forskaane dem for dette Bud, der faldt dem saa tungt: det kunde jeg tilgive dem. Men dette kan jeg ikke tilgive, at man endog forrykker Synspunktet for hvad Alvor er.

Og nu Guds Ord! „Mit Huus er et Bedehuus, men I have forvandlet det til en Røverkule.“ Og Guds Ord, hvad er det efter sin Bestemmelse, og hvad have vi forvandlet det til? Al denne Fortolken og Fortolken og Videnskab og ny Videnskab, det bringes frem under den høitidelige, alvorsfulde Form: at det er for ret at forstaae Guds Ord — see nærmere til, og Du skal see, det er for at værge sig mod Guds Ord. Det er kun altfor let at forstaae Fordringen, som er indeholdt i Guds Ord („giv alt dit Gods til de Fattige“, „naar En slaaer Dig paa den høire Kind, vend den venstre til“, „naar En tager Din Kappe, giv ham Kjortelen med“, „værer altid glade“, „agter det for idel Glæde, naar I falde udi adskillige Fristelser“ o. s. v., Alt lige saa let at forstaae som den Bemærkning: „det er godt Veir idag“, en Bemærkning, som kun paa een Maade kunde blive vanskelig at forstaae, naar der blev en Literatur til for at fortolke den), ikke den meest indskrænkede sølle Stakkel kan med Sandhed negte at kunne forstaae Fordringen — men det kniber for Kjød og Blod at ville forstaae den og at skulle gjøre derefter. Og det er, i mine Tanker, menneskeligt, at et Menneske krymper sig ved, at lade Ordet ret faae Magt over ham — vil ingen Anden tilstaae det, jeg tilstaaer, det gjør jeg. Det er menneskeligt, at bede Gud at have Taalmodighed, om man ikke strax kan, hvad man skal, men dog lovende at stræbe; det er menneskeligt, at bede Gud at have Medlidenhed, at Fordringen er En for høi: vil ingen Anden tilstaae det om sig, jeg tilstaaer, det gjør jeg. Men det er dog ikke menneskeligt at give Sagen en ganske anden Vending: at jeg listigt skyder, det ene Lag efter det andet, Fortolkning og Videnskab og atter Videnskab (omtrent som naar en Dreng anbringer en Serviet eller flere under Trøien, naar han skal have Prygl), at jeg skyder alt dette mellem Ordet og mig,

og saa giver denne Fortolken og Videnskabelighed Navn af Alvor og Sandheds-Iver, og saa lader denne Syslen svulme op til en saadan Vidtløftighed, at jeg aldrig kom til at faae Indtrykket af Guds Ord, aldrig kommer til at betragte mig i Speilet. Det seer ud, som drog al denne Forsken og Grublen og Gransken og Grunden Guds Ord ganske nær til mig: det Sande er, at jeg just saaledes, paa den listigste Maade, fjerner Guds Ord det længst mulige fra mig, uendelig langt længere end det er fra Den, der aldrig saae Guds Ord, uendelig langt længere end det er fra Den, der blev saa angest og bange for Guds Ord, at han kastede det det længst mulige bort.

Thi en endnu større Afstand fra det Fordrede (at see sig selv i Speilet), en endnu større Afstand derfra end det aldrig at see Speilet, en endnu større Afstand er det: Aar ud og Aar ind hver evige Dag at kunne sidde ganske rolig — og betragte Speilet.

For det Andet fordres der, at naar Du læser Guds Ord, for at see Dig i Speilet, saa maa Du (for at Du virkelig kan komme til at see Dig i Speilet) huske paa ieetvæk at sige til Dig selv: det er mig der tales til, det er mig der tales om.

Lad Dig ikke bedrage — eller, vær ikke selv underfundig. Thi vi Mennesker, vi ere i Forhold til Gud og Guds Ord o, saa listige, selv den dummeste iblandt os saa listig — ja, Kjød og Blod og Selvkjerlighed er meget listig.

Saa have vi da (at det er for at værge os mod Guds Ord, det sige vi ikke, vi ere da ikke gale, sagde vi det, saa havde vi jo ingen Profit af vor kloge Opfindelse), vi have opfundet, at det at tænke paa sig selv (hvad det vistnok i mange Tilfælde kan være, kun ikke naar det gjælder om at lade Guds Ord faa Magt over sig) at det er — tænk Dig,

hvor listigt! det er Forfængelighed, sygelig Forfængelighed! Pfui, skulde jeg være saa forfængelig! Thi det at tænke paa sig selv og sige: „det er mig“, det er, som vi Lærde sige, det er det Subjektive; og det Subjektive, det er Forfængelighed, denne Forfængelighed, ikke at kunne læse en Bog — Guds Ord! — uden at mene, at det er mig, den handler om. Skulde jeg ikke afskye at være forfængelig! Og skulde jeg da være saa dum ikke at gjøre det, naar jeg derved tillige sikkrer mig, at Guds Ord ikke kan komme til at faae fat i mig, fordi jeg ikke sætter mig i noget personligt (subjektivt) Forhold til Ordet, men derimod — o, Alvor, for hvilken jeg saa bliver høit priset af Menneskene! — forvandler Ordet til et upersonligt Noget (det Objektive, en objektiv Lære o. d.), til hvilket jeg — den baade Alvorlige og Dannede! — forholder mig objektivt, saa jeg da ikke er saa udannet og forfængelig, at jeg bringer min Personlighed med i Spillet, at jeg skulde troe det var mig, der taltes til, mig — og ieetvæk — mig, der taltes om. Ih langtfra mig være en saadan forfængelig Udannethed — og langtfra mig være ogsaa, hvad der jo ellers saa let kunde skee, at Ordet fik fat i mig, just i mig, fik Magt over mig, saa jeg ikke kunde værge mig mod det, saa det blev ved at forfølge mig, indtil jeg enten gjorde efter det, forsagende Verden, eller dog tilstod, at jeg ikke gjorde det — den retfærdige Straf over hver Den, der tillader sig paa en udannet Maade at omgaaes Guds Ord.

Nei, nei, nei! Dette, naar Du læser Guds Ord, da i Alt hvad Du læser, bestandigt at sige til Dig selv: det er mig der tales til, mig der tales om, det er Alvoren, just det er Alvoren. Ei heller har nogen Eneste af dem, hvem Christendommens Sag i høiere Forstand har været betroet, glemt, at indskærpe dette atter og atter som det meest Afgjørende,

som ubetinget Betingelsen, hvis Du skal komme til at see Dig i Speilet. Altsaa, det er dette Du skal gjøre, Du skal ieetvæk under Læsningen sige til Dig selv: det er til mig, det er om mig der tales.

Hiin mægtige Keiser i Østen, hvis Vrede det lille navnkundige Folk havde tildraget sig, om ham fortælles, at han havde en Slave, der sagde til ham hver Dag: husk paa at tage Hevn. Det var ogsaa Noget at huske paa; mig synes det havde været bedre, at have en Slave, der hver Dag havde erindret ham om at glemme, hvilket dog heller ikke er godt; thi skulde man hver Dag erindres om at glemme, saa bliver det jo ikke til Alvor med at glemme. Men i ethvert Tilfælde, denne Hersker forstod meget rigtigt, just fordi han var vred (og Vrede er en, om ikke priselig, Bestemmelse af Personlighed), hvorledes man bærer sig ad, naar der skal virkes personligt paa En.

Men endnu bedre end denne Hersker blev dog Kong David betjent — det forstaaer sig, det er af den Art Betjening, som man sjeldent selv frivilligt ønsker, man fristes snarere til at betragte den som en af Livets største Ubeqvemmeligheder.

Historien jeg sigter til er bekjendt. Kong David saae Bathseba. At see hende — og at see, at hendes Mand stod i Veien, det var Eet. Han maa altsaa bort. Og det skeete ogsaa; man veed ikke ret, hvorledes det gik til, der maa være en Styrelse, han faldt i Slaget, dog „det er saa Krigens Gang," siger Kongen, han havde formodentlig i Dumdristighed selv valgt saa farlig en Post, at det var den visse Død — jeg siger blot, var der Nogen, der ønskede ham af Dage, han kunde, hvis han raadede over Sligt, aldrig have gjort det bedre end at anbringe ham paa den Post, der var den visse Død. Nu er han af Veien. Det gik meget nemt. Og nu er der

altsaa heller ikke mere Noget i Veien for at komme i lovlig Besiddelse af hans Hustru. Noget i Veien, er Du sær, det er jo endogsaa en i høi Grad ædel, høimodig, ægte kongelig Handling, der vil begeistre hele Krigerstanden, at Kongen ægter den for Fædrelandet faldne Krigers Enke.

Saa kommer der en Dag en Prophet op til Kong David. Lad os gjøre Sagen ret nærværende og modernisere den lidt. Den ene er Kongen, den høiest staaende Mand i Folket, den anden Propheten, en anseet Mand i Folket, begge, naturligviis, dannede Mænd, og man kan da være forvisset om, at deres Omgang med hinanden, deres Samtale vil bære ubetinget Præget af Dannelse. Desuden de ere begge, især den ene af dem, berømte Forfattere, Kong David den navnkundigste Digter, og, hvad dermed følger, en Kjender, en smagfuld Smags-Dommer, der veed at vurdere Fremstillingen og Udtrykkenes Valg, og Anlæget i et Digt og Sprogformen og Tonearten og dets Gavnlighed eller Skadelighed for Sæderne o. s. v.

Og det er ret heldigt, just den rette Mand at komme til; thi Propheten har digtet en Novelle, en Fortælling, som han vil have den Ære at foredrage for Hans Majestæt, den kronede Digter og Kjender af Digterværker.

„Der boede tvende Mænd i en Stad; den ene var saare riig, og havde stort Qvæg og smaat Qvæg i Mængde; den Fattige derimod havde ikkun et lidet Lam, som han havde kjøbt og opklækket, og som var blevet stort hos ham tilligemed hans Børn. Det aad af hans Haand og drak af hans Bæger, og det var som et Barn i Huset. Men der en Vandringsmand kom til den Rige, da sparede han sit smaae Qvæg og sit store Qvæg, og tog den Fattiges Faar; det slagtede han, og lavede det til Spise for den Fremmede, som var kommet til ham."

Jeg tænker mig, David har hørt opmærksomt efter, har derpaa givet sin Mening tilkjende, naturligviis ikke indblandet sin Personlighed (Subjektivitet), men upersonligt (objektivt) vurderet dette nydelige lille Arbeide. Der har maaskee været en Enkelthed, han har meent kunde være anderledes, et heldigere valgt Udtryk har han maaskee foreslaaet, maaskee ogsaa viist en lille Feil i Anlæget, roest Prophetens mesterlige Foredrag af Fortællingen, hans Stemme, Minespil, kort udtalt sig saaledes, som i vore Tider vi Dannede pleie at bedømme en Prædiken for Dannede, det er, en Prædiken der ogsaa selv er objektiv.

Da siger Propheten til ham: Du est Manden.

See, Fortællingen, Propheten foredrog, det var en Historie; men dette: **Du** est Manden, det var en anden Historie — det var Overgangen til det Subjektive.

Men troer Du da ikke, at David forinden meget godt selv vidste, hvor afskyeligt det er, at lade en Kones Mand slaae ihjel, for at ægte hende; troer Du ikke, at David, den store Digter, let var istand til selv (med Veltalenhed, forfærdende, rystende) at fremstille det? Og dernæst, troer Du ikke, at David meget godt vidste med sig selv, at, og hvad han havde forskyldt? Og dog, dog, dog behøvedes En udenfra, som sagde til ham: Du.

Du seer heraf, hvor lidet det hjælper med dette Upersonlige (det Objektive), en Lære, en Historie, Videnskab o. D., naar endog en forresten saa from og gudfrygtig Mand som David (og Fromhed og Gudsfrygt er jo Former af Personlighed, det Subjektive), naar endog han i Forhold til at have øvet en saa afskyelig Udaad (og forud fandt han — objektivt nok! — Intet i Veien, ikke Samvittigheden i Veien for at lade Urias dræbe, Intet i Veien, ikke Samvittigheden

i Veien for at ægte Bathseba), naar endog han, efterat det er skeet, kan bevare saa megen Upersonlighed (Objektivitet), at han kan leve hen og lade som Intet, at han kan høre Prophetens Fortælling og lade som Intet — indtil saa Propheten, træt af denne, i vort Aarhundrede som Dannelse og Alvor saa prisede, Upersonlighed eller Objektivitet, bruger Myndigheden og siger: Du est Manden.

Du seer tillige heraf, hvilket Dyb af List og Underfundighed det er, naar en Verdens Dannelse i Christenheden, benyttende sig af hvad der unegteligt er sandt, at det selviskt ideligt at anbringe sit Jeg og sin Personlighed er Forfængelighed, at man benyttende sig deraf har faaet det gjort til Forfængelighed, det som just i Forhold til Guds Ord er Alvoren, saa man fritager sig for Alvoren og Alvorens Anstrengelse og netop derved sikkrer sig Anseelse som den Alvorlige og Dannede. O, Dyb af Underfundighed! Man gjør Guds Ord til et Upersonligt, et Objektivt, en Lære — istedetfor at det er Guds Stemme, Du skal høre; saaledes hørte Fædrene det, denne Guds forfærdende Stemme, nu klinger det objektivt som Kattun! Og man forholder sig upersonligt (objektivt) til dette Upersonlige; og paa Høiden af en Verdens Dannelse, i Spidsen for det dannede Publikum, Videnskaben, trodser man paa, at dette er Alvor og Dannelse, man ynker hine personlige (subjektive) Stakler om muligt ind i en Skammekrog! O, Dyb af Underfundighed! Thi denne Upersonlighed (Objektivitet) i Forhold til Guds Ord, den falder det os Mennesker kun altfor let at bevare, det er virkelig en medfødt Genialitet, som vi Alle har, Noget som vi faaer gratis — ved Arvesynden, da denne lovpriste Upersonlighed (Objektivitet) er hverken mere eller mindre end Samvittighedsløshed. Og det forstaaer sig, Samvittighedsløshed, naturligviis ikke saa den yttrer sig, hvad der er taabeligt, dumt og uklogt, som

Politi-Forbrydelser, nei, nei med Maade, til en vis Grad og saa med Smag og Dannelse, den gjør Livet beqvemt og nydelsesrigt — men er det dog ikke for meget at gjøre den til Alvor og Dannelse!

Nei, naar Du skal læse Guds Ord for at see Dig i Speilet, saa maa Du ieetvæk under Læsningen sige til Dig selv: det er mig der tales til, mig der tales om.

Der var et Menneske, som gik fra Jerusalem til Jericho og faldt iblandt Røvere, hvilke baade klædte ham af og sloge ham og gik bort og lode ham ligge halvdød — naar Du nu læser „men ved en Hændelse drog en Præst den samme Vei, og der han saae ham, gik han forbi" saa skal Du sige til Dig selv „det er mig". Du skal ikke søge Udflugter, endnu mindre blive vittig (thi i den verdslige Verden der kan en Vittighed jo rigtignok gjøre Fyldest selv for den største Nederdrægtighed, men saa er det ikke, naar Du læser Guds Ord), Du skal ikke sige „det er ikke mig, det var jo en Præst, og jeg er ikke Præst, hvorimod jeg finder det ypperligt af Evangeliet at lade det være en Præst, thi Præsterne ere de allerværste." Nei, naar Du læser Guds Ord skal det være Alvor, og Du skal sige til Dig selv „denne Præst det er mig." Ak, at jeg kunde være saa ubarmhjertig, og jeg som dog kalder mig en Christen — og forsaavidt er jeg jo ogsaa en Præst, idetmindste veed vi ellers godt at gjøre det gjældende, naar det gjælder om at frigjøre os fra Præsterne, thi saa sige vi: christeligt ere Alle Præster. Ak, at jeg kunde være saa ubarmhjertig, at jeg kunde see Sligt (og jeg saae det, der staaer i Evangeliet „der han saae ham, gik han forbi") og see det urørt! — „Desligeste ogsaa en Levit, der han kom til Stedet, gik han til og saae ham og gik forbi." Her skal Du sige „det er mig, o, at jeg kunde være saa haardhjertet, og at det, naar det een Gang tidligere er hændt mig, at det

saa skal kunne hænde mig endnu en Gang, at jeg ikke er blevet bedre!" — Og der kom en praktisk Mand ad den samme Vei, da han kom i Nærheden, sagde han til sig selv „hvad er det, der ligger et halvdød Menneske, det er nok ikke værd, at jeg gaaer ad den Vei, det kunde jo blive en Politi-Sag, eller Politiet kunde maaskee komme til i samme Dieblik og tage mig fast som Gjerningsmanden" — saa skal Du sige til Dig selv: „det er mig, o, at jeg kunde være saa lurvet klog, og ikke blot dette, men at jeg saa bagefter kunde glæde mig derover, at jeg, da jeg fortalte en af mine Bekjendte det, kunde glæde mig over, at han prisede det som saa klogt og praktisk af mig!" — Og der kom En i dybe Tanker tænkende paa Ingenting ad den samme Vei, han saae slet ikke Noget og gik forbi — saa skal Du sige til Dig selv „det var mig, jeg Fæ, at jeg kan gaae saaledes og tosse uden at see, at der ligger et halvdød Menneske"; og saaledes vilde Du dog tale til Dig selv, hvis en stor Skat havde ligget paa den Vei, og Du var gaaet forbi uden at see den. — „Men en Samaritan reiste og kom til ham." For ikke at blive træt af idelig at sige „det er mig" kan Du her til en Afvexling sige „det var ikke mig, ak, nei saaledes er jeg ikke!" — Naar saa Parabelen ender og Christus siger til Pharisæeren „gak bort og gjør Du lige saa" saa skal Du sige til Dig selv: „det er mig, der tales til, flux afsted." Du skal ikke søge Udflugter, endnu mindre forsøge Dig i Vittigheder (thi gudelig forstaaet gjør Vittighed sandeligen ikke Fyldest for Noget, men skærper blot Dommen), Du skal ikke sige: „jeg kan paa Ære forsikkre, at det Tilfælde er aldrig hændt i mit Liv at jeg er kommet ad en Vei, hvor der laae et halvdød Menneske, som var overfaldet af Røvere; overhovedet er Røvere en Sjeldenhed hos os." Nei, saaledes skal Du ikke tale, Du skal sige „det er til mig Ordet er sagt: gaa

bort og gjør lige saa." Thi Du forstaaer Ordet meget godt. Og traf Du aldrig paa Din Vei En, der var overfaldet af Røvere: der er paa din Vei som paa min Elendige nok. Eller for at tage et Exempel, der dog altid har en Lighed med hiint i Evangeliet, kom Du aldrig ad en Vei, hvor der, om ikke bogstavelig saa dog alligevel i Sandhed, laae En, hvem Bagtalelse og Bagvaskelse havde overfaldet og klædt nøgen af og ladet ligge halvdød? Og der kom en Præst ad den samme Vei, og han gik forbi — det vil sige, han hørte først, hvad Bagtalelsen fortalte om det Menneske, og saa gik han videre — og fortalte Historien videre; og denne Præst, skal Du sige til Dig selv, ja, om Du saa var Biskop eller Provst, Du skal alligevel sige til Dig selv: denne Præst det var mig! Og der kom en Levit ad den samme Vei, og han gik forbi — det vil sige, efter først i Forbigaaende at have faaet Nyheden at vide, saa gik han forbi og tog Nyheden med; og denne Levit, skal Du sige til Dig selv, det var mig! Og saa kom der en Borgermand forbi; han hørte ogsaa Historien, og saa gik han med det, og sagde: „det er rigtig en Skam, at man — hvad jeg nu gjør! — fortæller det og det om den Mand"; og denne Borgermand, skal Du sige til Dig selv, det var mig! Det var mig, o, dette er jo værre end hiin Historie i Evangeliet, thi hverken Præsten eller Leviten var dog med at slaae Manden halvdød, men her ere de Røvernes Medskyldige.

Du læser om hiin Øverste, Medlem af Synedriet, at han gik til Christus om Natten. Du skal ikke adsprede Din Opmærksomhed, ikke engang ved at gjøre den dog maaskee rigtige Bemærkning, at det var underligt af ham at vælge den Tid, thi hvad hjælper det dog, naar man vil være skjult, at vælge at gaae om Natten, naar man gaaer til Den, der er Lyset, som der staaer i Psalmen (139, 11) „vilde jeg sige,

Mørket maa dog skjule mig, saa bliver Natten et Lys omkring mig, Mørket selv er ikke mørkt for Dig, og Natten lyser som Dagen". Nei, saaledes skal Du ikke tale, ak, thi Du forstaaer kun altfor godt, hvorfor han valgte Natten, at, er Christus end „Veien", i Samtidigheden var han — og hvis han kom igjen, han var det vel atter — den forbudne Vei.

Naar Du da læser derom, om ham, paa hvem Christus dog havde gjort et Indtryk, men kun saaledes, at han hverken kunde ganske hengive eller ganske løsrive sig, hvorfor han valgte Natten, at stjæle sig til ham i Natten: da skal Du sige til Dig selv „det er mig." Du skal ikke søge Udflugter, ikke blande uvedkommende Ting ind, Du skal overhovedet sidde rolig i Timen, Du skal ikke sige: „det var en af de Fornemme, og saaledes ere de Fornemme, store paa det, og saa feige og troløse, hvor skulde ogsaa det Evangelium, som er for de Fattige, kunne være for de Fornemme!" Nei, saaledes skal Du ikke tale. Naar Du læser Guds Ord, saa har Du intet med de Fornemme eller med de Fornemme i Almindelighed at gjøre, eller med at anklage dem; thi var Du selv en af de Fornemme, Du har dog kun med Dig selv at gjøre. Nei, Du skal sige: „det er mig". Og maa Du tilstaae Dig selv, at Du virkelig var ifærd med at gjøre denne Bemærkning om de Fornemme, saa skal Du ikke blot sige: „det var mig", men tilføie: det er mig, der saa ovenikjøbet vilde søge Udflugter, endnu engang (hvor lidet det end hjælper, naar jeg er for Den, som er Lyset) skjule mig i Nattens Mørke, i den Udflugt eller Undskyldning som forstod jeg ikke Guds Ord, som var det blot de Fornemme der taltes om. Nei, det var mig. O, at jeg kunde være saa usfel, en saadan Pjalt, hverken kold eller varm, hverken det Ene eller det Andet.

Saaledes (dette er blot et Par Exempler) skal Du læse Guds Ord; og som man, efter hvad Overtroen beretter, ved

at læse Besværgelses-Formler kan mane Aander til sig: saaledes skal Du (og dette er det først Fornødne) naar Du blot nogen Tid vedbliver at læse Guds Ord paa den Maade, Du skal læse en Frygt og Bæven ind i Din Sjel, saa det, med Guds Bistand, skal lykkes Dig at blive et Menneske, en Personlighed, frelst fra at være denne rædsomme Uting, hvortil vi Mennesker — skabte i Guds Billede! — ere blevne forgjorte, et upersonligt, et objektivt Noget. Det skal, naar Du læser Guds Ord paa den Maade, det skal — om det end vil være Dig forfærdeligt, men husk paa det er Frelsens Betingelse! — lykkes Dig, det Fordrede, at betragte Dig selv i Ordets Speil. Kun saaledes lykkes det.

Thi er Guds Ord for Dig blot en Lære, et upersonligt, et objektivt Noget, saa er det intet Speil — en objektiv Lære kan ikke kaldes et Speil; det er ligesaa umuligt at speile sig i en objektiv Lære som at speile sig i en Muur. Og vil Du forholde Dig upersonligt (objektivt) til Guds Ord, saa kan der ikke være Tale om, at dette skulde være at betragte sig selv i Speilet, thi til at speile sig fordres dog vel en Personlighed, et Jeg; en Muur kan sees i et Speil, men ikke speile sig, eller betragte sig selv i Speilet. Nei, Du maa under Læsningen af Guds Ord ieetvæk sige til Dig selv: det er til mig, det er om mig, der tales.

Endeligen maa Du, hvis Du til sand Velsignelse skal betragte Dig selv i Ordets Speil, ikke strax glemme, hvorledes Du saae ud, ikke være den glemsomme Hører (eller Læser), om hvilken Apostelen taler: *han betragtede sit legemlige Ansigt i et Speil, men glemte strax, hvorledes han saae ud.*

Dette er da indlysende nok; thi at see sig i et Speil og saa strax glemme, det er jo som at skrive i Sandet eller i Vandet, eller som at tegne i Luften.

Det rigtigste er derfor, at Du strax siger til Dig selv, jeg vil strax begynde med at forhindre mig i at glemme, strax, endnu i dette Dieblik, jeg lover mig det selv og Gud, om det saa kun var for den næste Time eller for den Dag idag; saalænge skal det da være vist, at jeg ikke glemmer. Det er det Rigtigste, tro Du mig, og Du veed nok, jeg skal være lidt af en Sjelekyndig, og hvad Du ikke veed, ak det veed jeg, i hvormange Lidelser, i hvor bittre Erfaringer jeg er blevet det, hvis jeg ellers er blevet det. At bære sig saaledes ad er langt rigtigere end strax at tage Munden for fuld og strax sige: „jeg skal aldrig glemme". O, min Ven, det er meget bedre, at Du aldrig glemmer strax at huske det, end at Du strax siger: jeg skal aldrig glemme det. Alvor er just at have denne redelige Mistanke til sig selv, at omgaaes sig selv som en Mistænkelig, som en Pengemand omgaaes en Uvederhæftig, til hvem han siger: „ja, disse store Løfter hjælper ikke meget, jeg vil hellere have en lille Deel af Summen strax". Og saaledes ogsaa her. O, det seer saa fattigt ud, naar man har lovet sig selv aldrig at glemme — saa just strax i den næste Time at skulle begynde paa at huske! Og dog, denne næste Time afgjør maaskee Alt; den næste Time efter hvad vi kalde en stille Time, denne næste Time er den critiske Time. Lader Du den gaae hen og siger: „jeg har lovet aldrig at glemme, altsaa hele mit Liv er indviet til at huske, hvilken Smaalighed saa at være saa nøieregnende med denne nærmest liggende Time" — siger Du det: saa er det egentligen afgjort, at Du bliver den glemsomme Hører eller Læser. Tænk Dig En, der har været og er hengiven til en Lidenskab. Der kommer nu et Dieblik (og saaledes kommer der for Enhver, maaskee mange Gange, ak maaskee mange Gange forgjeves!) et Dieblik, hvor han ligesom er standset; en god Beslutning vaagner. Tænk Dig da,

at han (lad det være f. Ex. en Spiller) sagde til sig selv en Morgen „saa lover jeg høit og helligt, jeg skal aldrig mere befatte mig med at spille, aldrig mere — iaften skal det være den sidste Gang:“ o, min Ven, han er tabt! Jeg tør snarere holde paa det Modsatte, hvor underligt det end synes, dersom der var en Spiller, der i et saadant Dieblik sagde til sig selv „nu vel, Du skal faae Lov til hele Dit øvrige Liv at spille hver evige Dag — men iaften skal Du lade det være;“ og han gjorde det: o, min Ven, han er vistnok frelst! Thi hiin Førstes Beslutning er en Gavtyvestreg af Lysten, den Andens er at narre Lysten; den Ene bliver narret af Lysten, den Anden narrer Lysten. Lysten er kun stærk i Diebliket, faaer den blot øiebliffeligt sin Villie, saa skal der fra dens Side ikke være noget til Hinder for at give Løfte for hele Livet. Men at vende Forholdet om og sige: „nei, blot ikke idag, men imorgen, iovermorgen o. s. v.“, det er at narre Lysten; thi skal der ventes, saa taber Lysten Lysten, indlades den ikke øiebliffeligt, naar den melder sig, fremfor enhver Anden, hedder det, at den først kan tilstedes Adgang imorgen, saa forstaaer Lysten (hurtigere end den meest indsmigrende og snedigste Hofmand eller den listigste Qvinde forstaaer, hvad det betyder, naar dette hænder dem i Forgemakket), Lysten forstaaer, at den ikke mere er Eet og Alt, det vil sige, at den ikke mere er „Lysten“. Saaledes med det at passe paa, at man ikke strax glemmer; lov ikke, aldrig at ville glemme, mod saa at være fritaget for i den næste Time strax at huske, nei, saa vend hellere Forholdet om, siig: Dette er jo ikke Noget at huske paa hele mit Liv, men jeg lover, at jeg skal huske paa det strax i den næste Time, og det skal jeg holde.

Naar Du da nu gaaer herfra (thi vi kunde jo tænke os, at det var en Tale, der var blevet holdt), saa faa ikke travlt

med at bedømme Talen eller Taleren. Thi vistnok kan Du forsaavidt ikke siges strax at have glemt Talen; men paa den Maade at erindre den er dog at være en glemsom Tilhører. Nei, — og dog, glem Talen og Taleren; men naar Du kommer hjem, læs for Dig selv, om muligt høit, Dagens Text igjennem — o, men gjør det strax! Ikke sandt, det vil Du gjøre? Tak derfor. Og dersom der var En, der maaskee først om ti Aar ganske af en Hændelse kom til at læse denne Tale og læste den til Ende: o, det er Dig jeg beder, læs saa for Dig selv, om muligt høit, Dagens Text, o, men gjør det strax! Ikke sandt, det vil Du gjøre? Tak derfor.

Og Du, o Qvinde, Dig er det jo endog forbeholdt at kunne være Billedet paa den Ordets Hører og Læser, som ikke er glemsom. Du efterkomme sømmeligt Apostelens Formaning: Qvinden tie i Menigheden; det er sømmeligt. Heller ikke befatte hun sig med hjemme at gaae og prædike; det er uklædeligt. Nei, taus være hun; i Taushed gjemme hun Ordet; hendes Taushed være Udtrykket for, at hun gjemmer det dybt. Troer Du ikke paa Taushed? Det gjør jeg. Da Kain havde dræbt Abel, da taug Abel. Men Abels Blod raaber til Himlen; det raaber (ikke: det raabte) det raaber til Himlen: frygtelige Veltalenhed, der aldrig forstummer; o, Tausheds Magt! Hiin kongelige Mand, der bærer Navnet den Tause — betydede hans Taushed ikke Noget? De Andre have vel talet høirøstet nok om Statens Frelse og maaskee om, hvad de vilde gjøre — kun han taug. Hvad betydede denne Taushed? At han var Manden, at han frelste Staten; o, Taushedens Magt!

Saaledes med Qvinden. Lad mig beskrive Dig en saadan Qvinde, en Ordets Hører, der ikke glemmer Ordet; men glem dog ikke over denne Beskrivelse, selv at blive en Saadan! Som sagt, hun taler ikke i Menigheden, hun tier; ei heller

taler hun hjemme om Religionen, hun tier. Hun er heller ikke som en Aandsfraværende, langt borte i andre Egne: Du sidder og taler med hende; og som Du bedst sidder, siger Du ved Dig selv: hun er taus — hvad betyder denne Taushed? Hun passer sit Huus, er ganske nærværende, som med sin hele Sjel ved end den mindste lille Ubetydelighed, hun er glad, stundom fuld af Spøg og Munterhed, hun er, næsten mere end Børnene, Glæden i Huset — og som Du allerbedst sidder og seer paa hende, siger Du til Dig selv: hun er taus; hvad betyder denne Taushed? Og dersom saa selv Den, der staaer hende nærmest, til hvem hun er knyttet ved uopløseligt Baand, hvem hun elsker af sin hele Sjel, og som har Krav paa hendes Fortrolighed — dersom det kunde tænkes, at han vilde sige ligefrem til hende „hvad betyder denne Taushed, hvad tænker Du paa; thi der er Noget bag ved Alt det Andet, Noget Du ligesom altid maa have i Tanke, siig mig det!": hun siger det ikke ligefrem; undvigende siger hun maaskee i det Høieste „gaaer Du saa med i Kirke paa Søndag!" — og saa taler hun om andre Ting; eller hun siger „lov mig at læse en Prædiken høit for mig paa Søndag!" — og saa taler hun om andre Ting. Hvad betyder denne Taushed?

Hvad den betyder? ja, lad os ikke forske videre derefter; siger hun Intet ligefrem til sin Mand, saa kunne vi Andre da ikke forlange at faae Noget at vide. Nei, lad os ikke forske videre derefter, men betænke, at denne Taushed, det er just hvad vi behøve, hvis Guds Ord skulde faae lidt Magt over Menneskene.

O, dersom man (hvad man, christeligt, vistnok er berettiget til) idet man betragter Verdens nuværende Tilstand, hele Livet, maatte, christeligt, sige: det er en Sygdom — og dersom jeg var en Læge: hvis da Nogen spurgte „hvad mener Du der maa gjøres?" jeg vilde svare „det Første, den ube-

tingede Betingelse for at der kan gjøres Noget, altsaa det Første, der maa gjøres, er: skaf Taushed, anbring Taushed, Guds Ord kan ikke høres, og skal det, betjent ved larmende Midler, raabes støiende ud for at høres med i Spektaklet, saa bliver det ikke Guds Ord; skaf Taushed! O, Alt larmer; og som man siger om en hidsig Drik, at den rører Blodet, saaledes er i vore Tider ethvert, selv det ubetydeligste Foretagende, enhver, selv den meest intetsigende Meddelelse, blot beregnet paa at ryste Sandserne eller paa at røre Massen, Mængden, Publikum, Larmen! Og Mennesket, dette kløgtige Hoved, det er blevet som søvnløst for at udfinde nye, nye Midler til at forøge Larmen, til at udbrede, med størst mulige Hast og efter størst mulige Maalestok, Støien og det Intetsigende. Ja, Omvendtheden er vel snart naaet: Meddelelsen er vel snart bragt ned til det Laveste i Retning af Betydningsfuldhed, og samtidigt have Meddelelses-Midlerne vel omtrent naaet et Høieste i Retning af hastig og Alt oversvømmende Udbredelse; thi hvad hastes der vel saa meget med at faae ud, og paa den anden Side, hvad har større Udbredelse end: Pjat! O, skaf Taushed!"

Og det kan Qvinden. Der fordres en ganske overordentlig Overlegenhed, hvis en Mand ved sin Nærværelse skal paabyde Mænd Taushed: derimod enhver Qvinde kan, indenfor sin Grændse, i sin Kreds, formaae det, hvis hun, ikke selvisk men ydmygt tjenende et Høiere, vil det.

Sandeligen, Naturen har ikke forfordeelt Qvinden, Christendommen sandeligen heller ikke. Nu, og det er menneskeligt, saaledes ogsaa qvindeligt, indenfor sin Grændse sømmeligen at ville have sin Betydning, være — nu vel! — være en Magt. Saa kan en Qvinde paa forskjellig Maade øve Magt, ved sin Skjønhed, ved sin Ynde, ved sine Gaver, ved sin dristige Indbildningskraft, ved sit lykkelige Sind — hun kan

ogsaa forsøge paa en larmende Maade at blive Magt: det Sidste er uskjønt og usandt, det Første det er dog skrøbeligt og usikkert. Men vil Du være en Magt, o Qvinde, lad mig betroe Dig, hvorledes. Lær Taushed; og lær Taushed fra Dig! O, Du veed jo — ja, naar kun knappere Kaar blev Dig til Deel, Du veed dog, venligt, venligt-indbydende at indrette Dit Huus, Dit Hjem i al Tarvelighed ikke uden Fortryllelse; og hvis rigere Kaar blev Dig til Deel, Du veed, smagfuldt, hyggeligt-overtalende at indrette Dit Huus, Dit Hjem ikke uden Fortryllelse; og hvis Overflod blev Dig til Deel, Du veed, med sindrig Takt næsten skjulende Rigdommen, just derved at udbrede en vis Fortryllelse over Dit Huus, Dit Hjem, enende Rigdom og Tarvelighed: mit Øie er ikke blindt derfor, jeg har maaskee kun altfor meget Digterisk i mig; men lad Andre prise dette. Derimod er der Eet; hvis Du glemte at anbringe dette i Dit Huus, Dit Hjem — det Vigtigste mangler: det er Taushed! Taushed! Taushed; det er ikke et bestemt Noget, thi det bestaaer jo ikke deri, at der ikke tales. Nei, Taushed er som den milde Belysning i det hyggelige Værelse, som Venligheden i den tarvelige Stue: det er ikke den, man taler om, men den er der og udøver sin velgjørende Magt. Taushed er som den Stemning, Grund-Stemningen, der ikke drages frem, derfor hedder den just Grund-Stemningen, fordi den ligger til Grund.

Men denne Taushed kan Du ikke saaledes anbringe, som Du f. Ex. sender Bud efter En, der hænger Gardiner op; nei, skal Taushed anbringes, det forholder sig til Din Nærværelse, eller til hvorledes Du er i Dit Huus, Dit Hjem. Og naar Du saa, ved Din Nærværelse, Aar efter Aar stadigen har anbragt Taushed i Dit Huus, saa vil tilsidst ogsaa denne Taushed være der i Din Fraværelse, et Vidnesbyrd om Dig, endeligen, af, en Erindring om Dig!

Der er et Tillægsord, som betegner den afgjørende Egenskab for Qvinden; hvor stor Forskjel der end i de mangfoldige Henseender kan være imellem Qvinde og Qvinde, dette fordres af enhver Qvinde, ingen Overflod skjuler, ingen Fattigdom undskylder denne Mangel; det er dermed som med det Magtens Tegn, Øvrigheden bærer: der er Forskjel mellem Personerne, den ene er den Øverste, en meget høitstaaende Mand i Samfundet, en anden er den Ringeste, en meget underordnet Mand i Samfundet; men Eet have de fælles, Magtens Tegn. Denne Egenskab er: Huslighed, Qvindens Charakteer, som det skal være Mandens Charakteer at være Charakteer; den talløse Skare af Qvinder med alle disse mangfoldige og mangfoldigt forskjelliggjorte Forskjelligheder, Eet skal de Alle have fælles, som de Alle have det fælles, at være Qvinde: Huslighed. Tag en tarvelig, borgerlig Kone — hvis det med Sandhed kan siges om hende, at hun er huslig: Ære være hende; jeg bøier mig lige saa dybt for hende som for en Dronning! Og paa den anden Side, dersom Dronningen ikke har Huslighed, saa er hun dog kun en maadelig Madame. Tag en ung Pige, om hvem det hedder, at det var Synd at sige, at hun er nogen Skjønhed — dersom hun, som den unge Pige kan være det, er huslig: Ære være hende! Og paa den anden Side, en straalende Skjønhed, og, for den Sags Skyld, giv hende allehaande Talenter i Tilgift, og for den Sags Skyld, lad hende være en Navnkundighed — men hun er ikke huslig, ja hun har ikke engang Ærbødighed derfor: hun er dog med samt sine Talenter, Skjønhed og Navnkundighed et maadeligt Fruentimmer. Huslighed! Derved gjøre vi Qvinden den store Indrømmelse, at det egentligen er hende, der skaber Huset; den unge Pige, selv om hun aldrig blev gift, vi bestemme alligevel hendes Rang efter den qvindelige Værdighed: Huslighed.

Men Tausbed anbragt i et Huus, det er Evighedens Huslighed!

Dog hvis Du, o Qvinde, skal kunne anbringe denne Taushed, lære den fra Dig, saa maa Du selv gjøre Skole. Du maa passe paa, skaffe Dig Tid, hvor Du selv, hver Dag, samler Dig i Indtrykket af det Gudelige. Du maa skaffe Tid; og har Du end nok saa meget at tage vare, o, Du er jo — her kommer det igjen — Du er jo huslig; og naar man husligt omgaaes Tiden, saa faaer man nok Tid. Det maa Du passe paa. Manden har saa meget at overfare, saa meget med det Larmende at gjøre og kun altfor meget: passer Du ikke paa, at Alt er i Orden, at Tausheden er der, saa kommer der aldrig Taushed ind i Dit Huus.

Pas da vel paa dette! Thi i disse Tider lærer et Pigebarn saa meget i Institutet, baade Tydsk og Fransk og Tegning; og i Hjemmet lærer hun vistnok mangen gavnlig Ting: Spørgsmaal, om hun i disse Tider lærer Det, der er det Vigtigste, Det, som hun senere skal lære fra sig (thi det er da kun Enkelte, der senere komme til at lære Tydsk og Fransk fra sig), om hun lærer: Taushed. Jeg veed det ikke; men Du, Du være opmærksom i denne Henseende, det er jo Din Opgave at anbringe Taushed. Husk paa Apostelens Ord om at betragte sig selv i Ordets Speil. Thi en Qvinde, der speiler sig meget, hun bliver forfængelig og forfængelig snaksom! Ak, og en Qvinde, der speiler sig i Tidens Speil, hun bliver høirøstet støiende! O, men en Qvinde, der speiler sig i Ordets Speil, hun bliver taus! Og bliver hun det, det er maaskee det stærkeste Udtryk for, at hun ikke er en glemsom Læser eller Hører. Den, som, efter at have betragtet sig i Ordets Speil, blev talende, det kan være et Tegn paa ikke at have glemt, maaskee; men Den, der blev taus, det er sikkert. Du veed det jo: Den, som blev forelsket — og blev talende: nu ja! men at blive taus: der er sikkrere.

II.

Apostlernes Gjerninger,

1 Cap. V. 1—12.

Denne hellige Lectie skrives i Apostlernes Gjerninger
1 Cap. V. 1—12.

Den første Beretning skrev jeg, o Theophile! om alt det, som Jesus foretog sig baade at gjøre og lære, indtil den Dag, han blev optagen, efterat han havde givet Apostlerne, hvilke han havde udvalgt, Befaling ved den Hellig Aand; for hvilke han og, efterat han havde liidt, fremstillede sig levende, med mange Beviisninger, da han blev seet af dem i fyrretyve Dage, og talede om det, som hører til Guds Rige. Og der han havde forsamlet dem, befoel han dem, at de skulde ikke vige fra Jerusalem, men oppebie Faderens Forjættelse, hvilken, sagde han, I have hørt af mig. Thi Johannes døbte vel med Vand, men I skulle døbes med den Hellig Aand, om ikke mange Dage. Som de nu vare forsamlede, spurgte de ham, og sagde: Herre, vil du paa denne Tid oprette Israel Riget? Men han sagde til dem: det tilkommer ikke Eder at vide Tid og Stund, hvilke Faderen haver forbeholdt sin egen Magt. Men I skulle annamme den Hellig Aands Kraft, som skal komme over Eder; og I skulle være mine Vidner, baade i Jerusalem og i det ganske Judæa og Samaria, og indtil Jordens Ende. Og der han dette havde sagt, blev han optagen i det de saae derpaa, og en Sky tog ham bort for deres Øine. Og som de stirrede op mod Himmelen, der han foer hen, see, da stode to Mænd hos dem i hvide Klæder, hvilke og sagde: I galilæiske Mænd, hvi staae I, og see op til Himme-

len? Denne Jesus, som er optagen fra Eder til Himmelen, skal komme igjen saaledes, som I have seet ham fare til Himmelen.

Bøn.

Herre Jesus Christus, Du som forudvidste Din Skjebne, og dog ikke drog Dig tilbage; Du som saa lod Dig føde i Armod og Ringhed, derpaa, i Armod og Ringhed, bar Verdens Synd, en Lidende, indtil Du, forhadt, forladt, bespottet, bespyttet, endeligen endog forladt af Gud bøiede Dit Hoved i den forsmædelige Død: o, Du opløftede det dog igjen, Du evige Seierherre, Du der vel ikke seirede over Dine Fjender i Livet, men i Døden seirede endog over Døden; Du opløftede, for evig seierrig, igjen Dit Hoved, Du Himmelfarne! At vi maatte følge Dig efter!

Christus er Veien.

Christus er Veien. Det er hans egne Ord, saa maa det vel være Sandhed.

Og denne Vei er trang. Det er hans egne Ord, saa maa det vel være Sandhed. Ja, om han end ikke havde sagt det, det vilde dog være Sandhed. Her har Du Exemplet paa, hvad det at „prædike" i høieste Forstand er. Thi om Christus end aldrig havde sagt „den Port er snever, og den Vei er trang, som fører til Livet", see paa ham, og Du seer strax: den Vei er trang. Men dette er jo en ganske anderledes stadig og ganske anderledes indtrængende Forkyndelse af, at Veien er trang, det, at hans Liv hver evige Dag, hver Time, hvert Dieblik udtrykker: Veien er trang — end hvis hans Liv ikke havde udtrykt det, og han da nogle Gange havde forkyndt: Veien er trang. Du seer tillige her, at det

er den størst mulige Afstand fra den sande Christendoms Forkyndelse, at en Mand, hvis Liv hver Dag, hver Time paa Dagen, hvert Dieblik udtrykker det Modsatte, at han forkynder i en halv Times Tid det Christelige. En saadan Forkyndelse forvandler det Christelige til lige det Modsatte. I hiin gamle Psalme („o store Gud vi love Dig"), som nævner de forskjellige Ordets Forkyndelser, nævnes derfor heller ikke den Art Forkyndelse, en Opfindelse fra en senere Tid — „da Christendommen fuldkommen har seiret." I Psalmen hedder det „Propheterne kundgjorte Dig" (Gud); de vare de Første i Tiden. Dernæst „Apostlerne forkyndte Dig." Det er det Overordentlige: Propheter og Apostle. Nu kommer der en heel Skare, et Mylder af Mennesker — der kommer da baade Du og jeg med kan jeg tænke — ja, hør nu „Og Martyrskaren priste Dig i Dødens Stund høitidelig." Og saa er det forbi. Dette er den sande Forkyndelse af Læren om, at Veien er trang; Forkynderen spotter ikke sig selv, som hvis den Vei, han selv gik, var let, medens han dog (maaskee rørt, overbevisende, maaskee ikke uden Taarer — dog maaskee det ogsaa falder ham let at græde!) forkynder, at „Veien" er trang, nemlig ikke den, han gaaer ad. Nei Forkynderens Liv udtrykker Læren: Veien er trang; der er kun een Vei, den ad hvilken Forkynderen gaaer, forkyndende, at „Veien" er trang. Der er ikke to Veie, en let, banet, ad hvilken Forkynderen gaaer, forkyndende, at „Veien" er trang, nemlig den sande Vei, den Vei, som han ikke gaaer ad, saa hans Forkyndelse indbyder Menneskene at følge Christum efter ad den trange Vei, medens hans Liv, og det over naturligviis en langt større Magt, indbyder dem at følge Forkynderen efter ad den lette, banede Vei. Er dette Christendom? Nei, christeligt, skal Liv og Forkyndelse udtrykke det Samme, dette Samme: „Veien" er trang.

Og denne Vei, som er Christus, denne trange Vei, den er trang i sin Begyndelse.

Han fødes i Armod og Usselhed; næsten fristes man til at tænke, at det ikke er et Menneske, der her fødes — han fødes i en Stald, svøbes i Klude, lægges i en Krybbe, forunderligt nok, dog allerede som Barn efterstræbt af Magthaverne, saa de fattige Forældre maae flygte med ham. Det er i Sandhed endog en sær trang Vei; thi, naar man fødes i Høihed, f. Ex. som Thronarving, ja, saa kan det vel hænde, at man bliver Gjenstand for de Mægtiges Efterstræbelser; men at fødes i en Stald og svøbes i Klude — det er Armod og Fattigdom, som kan være Trang nok; men saa pleier man ogsaa at være fritagen for Efterstræbelser af de Mægtige.

Men som han ikke synes ved Fødselen bestemt til Høihed, saa blev det ogsaa saaledes, omtrent som det var ved Begyndelsen: han lever i Armod og Ringhed, har ikke Det, hvortil han kan helde sit Hoved.

Dette vilde vel allerede omtrent være nok, for at der, menneskelig talt, maatte siges om en Vei, at den er trang. Og dog er dette vel det Letteste paa den trange Vei.

Veien er ganske anderledes trang, og lige fra Begyndelsen. Thi hans Liv er lige fra Begyndelsen en Fristelses-Historie; det er ikke blot et enkelt Afsnit af hans Liv, de fyrgetyve Dage, der er Fristelsens Historie, nei hans Liv (som det ogsaa er: Lidelses-Historien) er Fristelses-Historien. Han er i ethvert Øieblik af sit Liv fristet — det vil sige, han har denne Mulighed i sin Magt, at tage sit Kald, sin Opgave forfængeligt. I Ørkenen er det Satan, der er Fristeren, ellers er det Andre, som udføre Fristerens Rolle, snart Folket, snart Disciplene, maaskee ogsaa engang, især i Begyndelsen, de Mægtige have forsøgt sig deri, i at friste ham til at verdsliggjøre sit Kald, sin Opgave — og saa var han, paa

den ene eller paa den anden Maade, blevet noget Stort i Verden, Konge og Hersker, hans elskede Disciples eneste Ønske, saa han jo kunde være fristet til for deres Skyld at give lidt efter, istedetfor, menneskelig talt, at maatte gjøre dem saa ulykkelige som muligt. Som da Andre med uhyre Anstrengelse lige fra Begyndelsen kæmpe for at blive Konge, Hersker: med en uendelig større Anstrengelse har han lige fra Begyndelsen maattet værge sig imod, at man ikke gjorde ham til Konge og Hersker. O, trange Vei! Trangt nok, naar Lidelsen er den uundgaaelige, naar der ingen Udvei er: trangere Vei, naar der i ethvert Lidelsens Øieblik (ak, og ethvert Øieblik var Lidelse! er denne — frygtelige! — Mulighed, som næsten paanødes ham, denne Mulighed, saa let at kunne skaffe mere end Lindring, Seier og Alt hvad et jordisk Hjerte kunde begjere! Trange Vei, hvilken dog saa mangen sand Efterfølger har maattet tilbagelægge, om end efter en mindre Maalestok! Det almindelige Menneskelige er, at hige efter at blive anseet for noget Stort; og det almindelige Falskneri er at udgive sig for noget mere end man er. Den religieuse Lidelse begynder anderledes. Ved Forholdet til Gud føler den Kaldede sig saaledes mægtig, at han ikke just fristes af Higen efter at blive anseet for mere. Nei, men i samme Øieblik gaaer der en Døds-Angest igjennem ham; thi han forstaaer: den Art Begavethed pleier at være den visse Undergang. Og saa er Fristelsen den, at sige mindre om sig selv end hvad sandt er. Det vil Ingen, Ingen kunde vide med ham, uden Gud; og gjør han det, saa venter Fryd og Jubel og Herlighed ham, thi saa seirer han — han skal altsaa just værge sig mod at seire. Trange Vei!

Veien er trang lige fra Begyndelsen; thi han veed lige fra Begyndelsen forud sin Skjebne. O, frygtelige Vægt af Lidelse ligefra Begyndelsen! Der var Mangen, Mangen, som

gik freidig, næsten jublende i Kampen med Verden; han haabede paa, at han skulde seire. Dette skeete ikke saaledes, Sagen fik en anden Vending; men selv i det Dieblik, da det saae allermeest ud som den uundgaaelige Undergang, selv i det Dieblik var der dog maaskee i ham en menneskelig Haaben, at endnu kunde det vende sig til Seier, eller en gudfrygtig Haaben, at endnu kunde det Alt vende sig til Seier, da Alt er muligt for Gud. Men Christus vidste sin Skjebne fra Begyndelsen, vidste at den var uundgaaelig — han vilde den jo selv, han gik jo selv frit i den! Frygtelige Viden lige fra Begyndelsen! Da Folket, i Begyndelsen af hans Liv, jubler ham imøde, han veed i det Dieblik, hvad det betyder: at det er dette Folk, der vil raabe „korsfæst!" „Hvorfor vil han da indlade sig med Folket?" Formastelige, vover Du at tale saaledes til Menneskeslægtens Frelser! Nu gjør han atter en Kjerlighedens Gjerning mod dette Folk (og Andet var da hans hele Liv ikke), men han veed i samme Dieblik, hvad det betyder, at ogsaa denne Kjerlighedens Gjerning hører med for at bringe ham paa Korset; havde han her elsket sig selv og ladet være at gjøre Kjerlighedens Gjerning, saa var maaskee hans Korsfæstelse blevet tvivlsom. „Men saa kunde han jo ladet den Gjerning være!" Formastelige, vover Du at tale saaledes til Verdens Frelser! O, trange Vei! Trange Vei, hvilken dog mangen sand Efterfølger har maattet tilbagelægge, om end efter en mindre Maalestok! Det er for et menneskeligt Hjerte en glædelig Fornemmelse, at forvisse sig om, hvilke Kræfter der ere ham forundte. Saa er der et Dieblik i Begyndelsen da „den Kaldede" ligesom løfter paa sine Kræfter, glad og taknemmelig som et Barn for hvad ham forundtes. Og som et Barn begjerer han maaskee endnu mere, dog ydmygt; og det

indrømmes ham. Og endnu mere, som indrømmes. Han overvældes næsten selv, han siger „nei, nu begjerer jeg ikke mere." Men det er som var der en Stemme, der sagde til ham „o, min Ven, det er kun en ringe Deel af hvad Dig er forundt." Da blegner han, den Kaldede, han synker næsten afmægtig sammen, han siger „o, min Gud, jeg forstaaer det; saa er da min Skjebne allerede afgjort, mit Liv indviet til Lidelse, offret. Og det skal jeg allerede nu kunne forstaae!" Trange Vei!

Ja, Veien er trang lige fra Begyndelsen; thi han veed ligefra Begyndelsen, at hans Arbeiden er at modarbeide sig selv. O, trang kan den vel være den Vei, hvor Du dog faaer Lov at bruge alle Dine Kræfter for at trænge igjennem, saa Modstanden er udenfor Dig; men naar Du skal bruge Dine Kræfter til at modarbeide Dig selv: det er som var det uendelig for Lidet sagt, at sige den Vei er trang, den er jo snarere ufremkommelig, spærret, umulig, afsindig! Og dog er den Vei, om hvilken det gjælder, at Christus er Veien, den er just saaledes trang. Thi det Sande, det Gode, hvilket han vil — dersom han ikke slipper det, dersom han arbeider for det af al sin Evne, saa arbeider han sig i den visse Undergang. Og paa den anden Side, dersom han for hurtigt sætter hele Sandheden ind, saa vil hans Undergang komme for tidligt; han maa altsaa, modarbeidende sig selv, en Tidlang synes at gaae ind i Sandsebedragene for desto dybere at sikkre Undergangen. Trange Vei! At gaae ad den Vei det er strax ved Begyndelsen som det at døe! Almægtigt ligesom at løfte paa Almagts-Kræfter; at være Menneske, og saaledes egnet til at kunne gjennemlide alle menneskelige Lidelser: og saa at skulle bruge disse Almagts-Kræfter for at modarbeide sig selv, at vide det lige fra Begyndelsen — o, lige fra Begyndelsen trange Vei!

Og denne Vei, som er Christus, denne trange Vei bliver saa i sin Fremgang trangere og trangere indtil det Sidste, indtil Døden.

Den bliver trangere; altsaa, den bliver ikke lidt efter lidt lettere. Nei, en Vei, der lidt efter lidt bliver lettere, om den gjælder det ikke, at Christus er Veien. En saadan Vei er den, ad hvilken den menneskelige Klogskab og Forstand gaaer. Een har maaskee mere Klogskab, større Forstand end en Anden, formaaer derfor at vove og holde længere ud, men bestandigt gjælder, at Forstanden og Klogskaben kan beregne, at naar der saa den længere eller kortere Tid er udholdt Lidelse og Anstrengelse, saa bliver Veien lettere, og man seirer endnu i Livet. Derimod, en Vei, som bliver trangere og trangere indtil det Sidste: ad denne Vei gaaer Klogskab og Forstand aldrig — „det var jo Galskab."

Dog hvad enten det nu er Galskab eller Klogskab, det er saaledes: den trange Vei bliver trangere.

„Ild er jeg kommen at kaste paa Jorden, og hvor vilde jeg, at den var optændt allerede!" Det er et Suk — Veien er trang. Et Suk! Hvad er et Suk? Et Suk betyder, at der er Noget indespærret derinde, Noget, som vil ud, men som dog ikke kan, eller ikke maa komme ud, Noget som vil have Luft; saa sukker et Menneske og giver sig Luft (for ikke at omkomme) idet han tager efter Luft for ikke at omkomme. Ild er jeg kommen at kaste paa Jorden, og hvor vilde jeg, at den var optændt allerede! Hvorledes skal jeg beskrive denne Lidelse! Lad mig forsøge det; men lad mig strax forud tilbagekalde Forsøget og sige, det er kun et afmægtigt Intet, hvis det skulde beskrive Lidelsen. Tænk Dig da et Skib, men Du kan jo tænke det uendelig større end noget, der er seet i Virkeligheden, tænk Dig, for dog at sige Noget, at det kunde rumme hundrede tusinde Mennesker. Det er i Krigstid, i

Slaget — og Krigens Plan fordrer: det maa sprænges i Luften. Tænk Dig den Styrende, som skal antænde denne Ild! Og dette er dog kun et usselt, intetsigende Billede. Thi hvad er hundrede tusinde Mennesker mod Slægten, og hvad er det samdrægteligen at sprænges i Luften mod Rædselen ved den Ild, som Christus skulde antænde, der, sprængende, skulde splidagtiggjøre Fader og Søn, Søn og Fader, Moder og Datter, Datter og Moder, Mandens Moder og Sønnens Hustru, Sønnens Hustru og Mandens Moder — og hvor Faren ikke er Dødens, men en evig Saligheds Fortabelse! „Ild er jeg kommen at kaste paa Jorden, og hvor vilde jeg, at den var optændt allerede!" Dog Øieblikket er der endnu ikke, det forfærdelige, medens det dog er det ikke mindre Forfærdelige, det Øieblik forud, hvor man sukker: o, gid det var skeet!

„O, Du vantroe Slægt! hvor længe skal jeg være hos Eder? hvor længe skal jeg taale Eder? Det er et Suk. Det er som naar den Syge, ikke paa Syge- men paa Døds-leiet — thi det er ingen let Sygdom, han er opgivet! — reiser sig en Smule op, løftende Hovedet fra Puden og siger: hvad er Klokken? — Døden er det Visse, Spørgsmaalet er kun: hvor længe der er til? Hvad er Klokken? Dog Øieblikket er endnu ikke kommet, det forfærdelige, medens det dog er det ikke mindre Forfærdelige, Øieblikket forud, hvor den Lidende sukker: hvor længe har jeg endnu at holde ud?

Saa er han da for sidste Gang saaledes samlet med sine Apostle ved det Maaltid, efter hvilket han inderligen havde længtes, at æde med dem, inden han døer. Værgeløs er han som altid. Værgeløs. Ja, thi han kunde jo dog i een Henseende have værget sig. Han kunde — og det var en Mildhed, som vi Mennesker allerede uendeligt maatte have beundret — han kunde have sagt til Judas: bliv borte, kom

ikke til dette Maaltid, Synet af Dig berører mig smerteligt. Eller han kunde have bedet en af Apostlene — uden dog at sige ham, hvad han vidste om Judas — at sige til ham, at han ikke skulde komme. Men nei! De ere Alle samlede. Da siger han til Judas: „hvad Du gjør, det gjør snart!" Det er et Suk. Blot snart! Selv det Frygteligste er mindre frygteligt: blot snart! Et Suk, der dybt og langsomt trækker Veiret: blot snart! Det er som naar Den, der har en uhyre Opgave at løfte; anstrenget næsten over sine Kræfter, føler han dog, at han endnu har for det næste Dieblik Kraft tilbage — „et Dieblik længere, maaskee er jeg svækket, ikke mere mig selv" — og derfor: blot snart! Hvad Du gjør, gjør det snart!

Saa reiser han sig fra Bordet og gaaer ud i Gethsemane Have; der segner han: o, at det snart var skeet! Han segner, dødsens, ja, var han vel egentligen mere en Døende paa Korset end i Gethsemane! Var paa Korset Lidelsen en Døds-Kamp: o, denne Kamp i Bønnen, den var ogsaa paa Livet, ei heller uden Blod, thi hans Sveed faldt som Blodraaber til Jorden.

Saa reiser han sig styrket: skee Din Villie, Fader i Himlene!

Saa kysser han Judas — har Du hørt Mage! — saa bliver han grebet, anklaget, dømt! Det var en ordentlig Rettergang, det var menneskelig Retfærdighed! Der var et Folk, som han havde gjort vel imod; han havde sandeligen Intet villet for sig, hver Dag af hans Liv og hver Tanke var det offret: dette Folk raaber „korsfæst ham, korsfæst ham!" Saa var der en Landshøvding, der frygtede Keiseren, en dannet Mand, der derfor heller ikke forsømte det Vigtige „at vaske sine Hænder" — og saa blev han dømt! O, menneskelige Retfærdighed! Ja, i stille Veirlig, naar Alt gaaer

sin jævne Gang, saa skeer der saadan en lille Smule Retfærdighed; men hver Gang det Overordentlige kommer: o, menneskelige Retfærdighed! O, menneskelige Dannelse, hvilken er vel egentligen Din Forskjel fra, hvad Du meest afskyer, Udannetheden, Mængdens Raahed? At Du gjør det Samme som den, men Du passer paa Formen, ikke at gjøre det med uvaskede Hænder: o, menneskelige Dannelse!

Saa bliver han naglet til Korset — og saa blot eet Suk endnu, saa er det forbi. Eet Suk endnu, det dybeste, det meest forfærdende: min Gud, min Gud, hvi haver Du forladt mig! Denne Ydmygelse er Lidelsens Sidste. Du vil hos hans Efterfølgere i strengere Forstand, Blodvidnerne, finde svage Antydninger af det Samme. De have beraabt sig paa Gud og paa Guds Bistand, forladte af Alle have de — ja, hvad Under vel! — været og følt sig stærke ved Guds Bistand. Da kommer der et Øieblik i det Sidste, og Sukket lyder: „Gud har forladt mig"; „altsaa I fik Ret, I mine Fjender, jubler nu, alt Det, jeg har sagt, var ikke sandt, en Indbildning, nu viser det sig: Gud er ikke med mig, han har forladt mig". O, min Gud! Og nu Han, han havde sagt sig at være Faderens Eenbaarne, Eet med Faderen; Eet med Faderen — men ere de Eet, hvorledes kan da Faderen noget Øieblik forlade ham! Og dog siger han: min Gud, min Gud, hvi haver Du forladt mig! Altsaa var det jo ikke Sandhed, at han var Eet med Faderen. O, overmenneskelige Lidelses Yderste; o, et menneskeligt Hjerte var bristet lidt tidligere, kun Gud-Mennesket maa lide dette Sidste heelt ud. — Saa døer han.

M. T. husk nu paa hvad det var vi sagde ved Begyndelsen: denne Vei er trang — er den det ikke?

Dog vi gaae videre; og Christus er Veien. Christus

er Veien: han bestiger Bjerget, en Sky tager ham bort fra Disciplenes Dine, han foer til Himmels — og han er Veien!

Maaskee siger Du „ja, og det var derom der skulde tales idag, ikke som Du har talet, næsten som var det en Langfredag". O, min Ven, er Du en Saadan, at Du nøiagtigt paa Klokkeslet og Dato kan komme i en bestemt Stemning, eller antager Du, at det er Christendommens Mening, at vi skulde være saa, eller ikke snarere, at vi saavidt muligt skulde sætte det Christeliges Forskjellige sammen? Just paa Himmelfarts-Dagen bør det mindes, at han er den trange Vei; thi ellers kunde vi let tage Himmelfarten forfængeligt. Husk, Veien var trang indtil det Sidste, Døden gaaer imellem — saa følger Himmelfarten. Det var ikke midtveis han foer til Himmels, det var ikke engang ved Enden af Veien; thi Veien ender paa Korset og i Graven. Himmelfarten er ikke en ligefrem Fortsættelse af det Foregaaende, sandeligen nei! Og en trang Vei, der dog endnu i dette Liv bliver lettere og lettere, den svinger da heller aldrig saa høit, selv naar den svinger høiest ind i det at seire, aldrig saa høit, at det bliver en Himmelfart. Men enhver Levende er jo — hvis han overhovedet er paa den rette Vei, og ikke paa en Afvei — han er jo paa den trange Vei.

Der skal derfor vistnok tales om Himmelfarten, og om at Christus er Veien: o, men det med Himmelfarten, det er saa let at komme igjennem, blot at vi naae dertil; og dertil naae vi allermindst ved blot at ville tænke paa Himmelfarten, om Du end ogsaa lader Dig opløfte ved Tanken om hans Himmelfart.

Han foer til Himmels: saaledes har aldrig Nogen seiret! En Sky tog ham bort fra deres Dine: saaledes er aldrig nogen Triumpherende blevet løftet fra Jorden! De saae ham ikke mere: saaledes blev Triumphen ellers aldrig

det Sidste for Nogen! Han sidder hos Magtens høire Haand — altsaa Triumphen ender ikke med Himmelfarten? nei, dermed begynder den: saaledes har aldrig Nogen triumpheret! Han kommer igjen med Englenes Hærskarer — altsaa Triumphen ender ikke med, at han indtog Pladsen ved Almagtens Høire? nei, det var blot Enden paa Begyndelsen: o, evige Seier-herre!

* * *

M. T., ad hvilken Vei gaaer Du i Livet? Husk paa, hvad jeg siger til mig selv, at ikke om enhver trang Vei gjælder det, at Christus er Veien, ei heller at den fører til Himlen.

En from Mand har sagt, at det koster et Menneske lige saa megen eller endnu mere Besværlighed at fare til Helvede som at komme i Himlen. Det er altsaa en trang Vei, Fortabelsens; men Christus er ikke Veien, og den fører heller ikke til Himlen. Der er paa denne Vei Uro og Angest og Qval nok, forsaavidt er Veien sandelig trang, Veien til Fortabelsen, den Vei, der, til Forskjel fra de andre Veie, vi have omtalt (den Vei, der i Begyndelsen er trang, og bliver lettere og lettere; den trange Vei, der bliver trangere og trangere), er kjendelig paa, at den fra Begyndelsen synes saa let, men bliver forfærdeligere og forfærdeligere. Thi det gaaer saa let, at træde i Lystens Dands; men naar det saa er længere henne, og det er Lysten, der dandser med Mennesket mod hans Villie: det er en tung Dands! Og det er saa let at give Lidenskaberne Tøilen — dristige Fart, man neppe kan følge med Øiet! — indtil saa Lidenskaberne, efterat have taget Tøilen, som blev dem givet, med endnu dristigere Fart — Mennesket selv drister sig neppe til at see, hvorhen de føre! — rive ham med sig! Og det er saa let at tillade en syndig

Tanke at indsnige sig i Hjertet — ingen Forfører var saa smidig, som en syndig Tanke er det! det er saa let, det gjælder ikke her som ellers, at det er det Første, der koster, o, nei, det koster slet Intet, lige omvendt, den syndige Tanke betaler i dyre Domme for sig, det koster slet Intet — forend ved Slutningen, naar Du dyrt maa betale dette Første, som slet ikke kostede Noget; thi er den syndige Tanke kommet ind, den gjør sig frygtelig betalt. Som Smigrer kommer Synden oftest ind i et Menneske; men naar saa det Menneske er blevet Syndens Træl: det er den frygteligste Trældom — en trang, en uhyre trang Vei til Fortabelse!

Fremdeles. Der gives ogsaa andre trange Veie, om hvilke det dog ikke ubetinget gjælder, at Christus er Veien, eller at de føre til Himlen. Der er menneskelige Lidelser nok, kun altfor mange, Sygdom og Armod og Miskjendelse, og hvo kan nævne alle disse Lidelser! Enhver, der gaaer ad en saadan Vei, gaaer jo ogsaa ad en trang Vei. Sandeligen, vi skulle ikke tale i høie Toner, som vare disse Lidelser for Intet at regne — o, men, min Ven, Du veed jo dog selv, hvad Christendom er, og lad mig blot erindre derom. Det, hvorved den christelige trange Vei er forskjellig fra den almindelig menneskelige trange Vei er: det Frivillige. Christus var ikke En, der eftertragtede jordisk Gods, men som maatte nøies med Armod; nei, han valgte Armod. Han var ikke En, der attraaede menneskelig Ære og Anseelse, men som maatte nøies med at leve i Ringhed, eller maaskee miskjendt og bagvasket; nei, han valgte Fornedrelse. Dette er i strengeste Forstand den trange Vei. De almindelige menneskelige Lidelser er ikke i strengeste Forstand den trange Vei, dog kan Veien sandeligen være trang nok, og Du kan ogsaa stræbe at gaae christeligt ad denne de menneskelige Lidelsers

trange Vei. Den fører, hvis Du gaaer christeligt ad den, dog til Himlen, hvor han indgik, han den Himmelfarne.

Dog det er sandt, man har jo tvivlet om Himmelfarten.

Ja, hvo har tvivlet? Mon Nogen af dem, hvis Liv bar „Efterfølgelsens" Mærker? Mon Nogen af dem, der forlode alle Ting for at følge Christum efter? Mon Nogen af dem, hvem — og naar „Efterfølgelse" er givet, følger dette efter — Forfølgelsen mærkede? Nei, af dem Ingen. Men da man afskaffede „Efterfølgelsen" og dermed gjorde Forfølgelse til en Umulighed, hvad dog i det Tyvesprog, vi Mennesker tale indbyrdes, ikke lød som en Anklage over et vildfarende Aarhundredes Tilbagegang i Christendom, ih bevares, nei, det lød som en Lovtale over et oplyst Aarhundredes mageløse Fremskridt i Tolerance; da man slog af paa det at være Christen, saa det at være Christen næsten blev Ingenting — og saa var der da heller ikke Noget at forfølge: da opkom der i Orkesløsheden og Selvbehageligheden allehaande Tvivl. Og Tvivlen blev vigtig, hvo tvivler; og man blev sig selv vigtig ved at tvivle — som man en Gang (hvad vi sandeligen ikke billige men dog bedre forstaae) blev sig selv vigtig ved at give alt sit Gods til de Fattige, saaledes blev man nu (formodentligen for at sætte det sande Begreb af „det Fortjenstlige" istedet for Middelalderens Misforstaaelse, hvilken man fromt afskyede) man blev sig selv vigtig ved at tvivle. Og medens man tvivlede om Alt, var dog Eet udenfor al Tvivl, at man ved dette („man maa tvivle om Alt") betryggede sig en, Intet mindre end tvivlsom, nei en yderst fast Stilling i Samfundet, samt stor Ære og Anseelse blandt Menneskene.

Altsaa, Nogle tvivlede. Men saa var der igjen Nogle, som ved Grunde søgte at modbevise Tvivlen. Egentligen er

dog vel Sammenhænget dette: det Første var, at man ved Grunde søgte at bevise det Christelige, eller at anbringe Grunde i Forhold til det Christelige. Og disse Grunde — de fødte Tvivlen af sig, og Tvivlen blev den stærkere. Beviset for det Christelige ligger nemlig egentlig i „Efterfølgelsen". Den tog man bort. Saa følte man Trang til „Grundene"; men disse Grunde eller det at der er Grunde er allerede en Art Tvivlen — og saa reiste Tvivlen sig og levede af Grundene. Man mærkede ikke, at jo flere Grunde man kommer med, desto mere nærer man Tvivlen, og desto stærkere bliver den, at det at byde Tvivlen Grunde for at dræbe den er ligesom at byde et hungrigt Uhyre, man ønsker at blive af med, den velsmagende Spise, som det meest elsker. Nei Tvivlen skal man ikke — idetmindste ikke, naar Ens Hensigt er at dræbe den — byde Grunde, men, som Luther gjør, byde den at holde Mund, og til den Ende selv holde reen Mund og ingen Grunde komme med.

De derimod, hvis Liv var mærket af „Efterfølgelsen", de have ikke tvivlet om Himmelfarten. Og hvorfor ikke? For det Første fordi deres Liv var for anstrenget, for offret i daglige Lidelser, til i Orkesløshed at kunne sidde hen og omgaaes med Grunde og Tvivlen, Effen eller Ueffen. Himmelfarten stod dem fast; men de kom maaskee endog sjeldnere til at tænke paa den eller dvæle ved den — fordi deres Liv var saa virksomt, og paa den trange Vei. Det er som med en Krigsmand, der eier en pragtfuld Dragt; han veed godt, han har den, men han seer næsten aldrig til den, thi hans hele Liv gik hen i daglig Kamp og Boven, og derfor bar han en daglig Kjole for ret at kunne røre sig. See saaledes vare De, hvis Liv var mærket af Efterfølgelsen, forvissede om, at deres Herre og Mester foer til Himmels. Og hvad der bidrog dertil, det var igjen Efterfølgelsen. Alle disse daglige qvalfulde Lidelser, som de maatte bære, alle disse Offere, som de maatte bringe,

al denne Menneskenes Modstand, Haan og Spot og Griin og blodige Grusomhed, alt Dette piinte i „Efterfølgeren" den Trang frem, der, ligesom Himmelfarten sprænger eller strider mod Naturlovene (det er jo Tvivlens Indvending), sprænger de blot menneskelige Trøstegrunde (hvor skulde disse ogsaa kunne trøste Den, der maa lide, fordi han gjør Godt!), trænger til en anden Art Trøst, trænger til deres Herres og Mesters Himmelfart, og trænger troende igjennem til Himmelfarten. Saaledes er det altid med Trangen i et Menneske; fra den Spisende kommer Spise: hvor Trangen er, der ligesom frembringer den selv Det, den trænger til. Og Efterfølgerne, sandeligen de behøvede hans Himmelfart for at holde det Liv ud, de førte — nu derfor er den ogsaa vis. Men En der sidder i Orkesløshed hen i gode Dage eller travlt er paafærde i Travlhed fra Morgen til Aften, men aldrig har lidt Noget for Sandheds Skyld, han trænger egentligen ikke, det er mere Noget han bilder sig ind, eller Noget han for Penge lader sig indbilde, det er mere næsten som med et Curiosum han beskjeftiger sig med denne Himmelfart — og saa tvivler han, naturligt, han trænger heller ikke; eller han udfinder nogle Grunde, eller en Anden er saa god at overlade ham tre Grunde for — nu ja, hans Trang er da heller ikke synderlig stor!

Og nu Du, m. T., hvad gjør Du? Tvivler Du om Himmelfarten? Hvis saa, saa gjør som jeg, siig til Dig selv: ja, slig Tvivl gjør man ingen Ophævelser over, jeg veed godt, hvorfra den kommer, og hvoraf det kommer, nemlig af, at jeg maa have skaanet mig selv i Retning af „Efterfølgelsen", at mit Liv ikke er anstrenget nok i denne Retning, at jeg har for gode Dage, sparer mig selv for de Farer, som ere forbundne med at vidne for Sandhed og mod Usandhed. Gjør Du kun saa! Men for Alt bliv ikke Dig selv vigtig ved at tvivle; der er — jeg forsikkrer Dig! — ei heller nogen Grund dertil, da al saadan Tvivlen egentligen er Selvangivelse.

Nei, gjør Dig selv og Gud Tilstaaelsen, og Du skal see, Eet af To vil skee, enten vil Du bevæges til at vove Dig længere ud i Retning af „Efterfølgelsen“ — og saa kommer Visheden om Himmelfarten strax; eller Du ydmyger Dig, at Du har skaanet Dig selv, at Du er blevet en Kjellinge-Præst, og saa vil Du idetmindste ikke tillade Dig at tvivle, men ydmygt sige: vil Gud være saa naadig at behandle mig som et Barn, der næsten ganske forskaanes for „Efterfølgelsens“ Lidelser, saa vil jeg idetmindste ikke være et uartigt Barn, der ovenikjøbet tvivler om Himmelfarten.“ O, naar Du lever beundret, smigret, anseet, i Overflod — Du fristes til at sige saa mangt et Ord og til at deeltage i Meget, som Du dog maaskee hellere maatte ladet være, og som Du — husk derpaa! — dog skal gjøre Regnskab for — — og tillige Himmelfarten gaaer Dig saa let af Sinde, maaskee Du endog, naar Du engang tænker derover, tvivler og siger: en Himmelfart, det strider jo mod alle Naturlove, mod Aanden — dog vel kun Natur-Aanden! — i Naturen. Men naar det er for en god Sag — thi ellers hjælper det ikke, og naar saa er, er Forholdet jo ogsaa stridende mod alle blot menneskelige Begreber: at lide fordi man gjør vel, fordi man har Ret, fordi man er kjerlig — naar det er for en god Sag Du lever forladt, forfulgt, bespottet, i Armod: Du skal see, Du tvivler ikke om hans Himmelfart; thi Du behøver den. Og end ikke saa meget behøves for at standse Tvivlen; thi naar Du dog ydmyger Dig for Gud, at Dit Liv ikke er mærket som en Efterfølgers i strengere Forstand, naar Du ydmyger Dig derunder, saa drister Du Dig ikke til at tvivle. Hvor skulde Du kunne falde paa at melde Dig med en Tvivlen, naar Svaret maatte blive: gaa først hen og bliv en Efterfølger i strengere Forstand, kun en Saadan har Lov til at tale med — og af dem har Ingen tvivlet.

III.

Apostlernes Gjerninger.

2 Cap. V. 1—12.

Denne hellige Lectie skrives i Apostlernes Gjerninger
2 Cap. V. 1—12.

Og der Pintsefestens Dag var kommen, vare de alle eendrægtigen tilsammen. Og der kom pludseligen en Lyd af Himmelen, som af et fremfarende vældigt Veir, og fyldte det ganske Huus, hvor de sadde. Og der viste sig for dem Tunger, som af Ild, der fordeelte sig, og satte sig paa enhver af dem. Og de bleve alle opfyldte af den Hellig Aand, og begyndte at tale med andre Tungemaal, eftersom Aanden gav dem at udsige. Men der vare Jøder boende i Jerusalem, gudfrygtige Mænd af alle Folkeslag under Himmelen. Der denne Lyd hørtes, kom Mængden tilsammen, og blev bestyrtet; thi Enhver havde hørt dem tale med sit eget Maal. Men de forfærdedes alle, og forundrede sig, og sagde til hverandre: see, ere ikke alle disse, som tale, Galilæer? Og hvorledes høre vi dem tale, hver paa vort eget Maal, hvorudi vi ere fødte? Parther og Meder, og Elamiter, og vi som boe i Mesopotamia, Judæa og Cappadocia, Pontus og Asia, i Phrygia og Pamphylia, Ægypten, og Lybiens Egne ved Cyrene, og vi her boende Romere, Jøder og Proselyter, Creter og Araber? vi høre dem forkynde Guds store Gjerninger med vore Tungemaal.

Bøn.

Du Hellig-Aand, Du som gjør levende, velsign Du ogsaa denne vor Forsamling, den Talende, den Hørende; friskt fra Hjertet skal det, med Din Bistand, komme, Du lade det ogsaa gaae til Hjerte!

A. T. Dersom Du vil agte, ikke paa den Tale, der føres om Hellig-Dagene i vore Kirker, men paa den, der føres om Hverdagene, og da forresten ogsaa om Søndagen udenfor Kirken: Du vil neppe finde Nogen, som ikke troer paa — f. Ex. paa „Tidens Aand". Selv Den, der tog Afskeed med det Høiere lyksaliggjort i Middelmaadighed, ja selv Den, der længst træller i Usselhedens Hensyn eller i slet Bindings foragtelige Tjeneste, ogsaa han troer, og fuldt og fast, paa Tidens Aand. Nu det forstaaer sig, noget Høit er det just egentligen heller ikke han troer paa, thi Tidens Aand er vel ikke høiere end Tiden, holder sig ved Jorden, saa den som Aand nærmest kunde lignes med Mosens Taager; men han troer dog paa Aand. Eller han troer paa „Verdens Aand", denne stærke Aand — ja, i Tillokkelser, denne kraftige Aand — ja, i Vildfarelser, denne sindrige Aand — ja, i Bedrag, denne Aand, som Christendommen kalder en ond — saa det da forsaavidt ikke er noget meget Høit han troer paa, naar han troer paa den Aand; men han troer dog paa Aand. Eller han troer paa „Menneske-Aanden", ikke Aanden i den Enkelte, men Slægtens Aand, denne Aand, der, naar den er gudforladt ved at have forladt Gud, atter efter Christendommens Lære er en ond Aand — saa det da forsaavidt ikke er noget meget Høit han troer paa, naar han troer paa den Aand; men han troer dog paa Aand.

Derimod saasnart Talen bliver om en Hellig-Aand, om

at troe paa en Hellig-Aand: hvor Mange, mener Du, troe paa den? Eller naar Talen bliver om en ond Aand, der skal forsages: hvor Mange, mener Du, troe Sligt?

Hvoraf kan det komme? Er det maaskee, fordi Sagen bliver for alvorlig, naar det er en Hellig-Aand? Thi Tidens-Aand og Verdens-Aand og Deslige, det kan jeg tale om, troe paa, og jeg behøver ikke just at tænke noget Bestemt derved, det er saadan en Aand, men jeg er aldeles ikke bunden ved hvad jeg siger; og det ikke at være bunden ved hvad man siger, er Noget man sætter Priis paa, hvor ofte høres det ikke: jeg vil nok sige Det og Det, men jeg vil ikke være bunden ved mit Ord. Men om at der er en Hellig-Aand og om at troe paa en Hellig-Aand, kan man ikke tale uden at binde sig ved sit Ord, og dernæst ikke uden at binde sig til denne Hellig-Aand i Forsagelse af den onde Aand: dette er altfor alvorligt, at der baade er en Hellig-Aand — o, Alvor! — og at der for at betrygge Alvoren er en ond Aand, hvor alvorligt! En ond Aand! Ja, den der troer paa Tidens-Aand, Verdens-Aand, han troer jo rigtignok, efter Christendommens Mening, paa en ond Aand; men dette er ikke hans Mening, og forsaavidt troer han ikke, at der er nogen ond Aand. For ham er vel i dybere Forstand denne Modsætning god og ond slet ikke til; løs, som han er, eller opløst, tvivlende i sin Troen, ustadig i alle sine Veie, bøiende sig for enhver Tidens Luftning, er hans Troes-Gjenstand af samme Art: det Luftige, Tidens Aand; eller verdsliggjort som han er i al sin Digten og Tragten, er hans Troes Gjenstand ogsaa derefter: Verdens Aand.

Men Christendommen, der fordrer Forsagelse af en ond Aand, lærer, at der er en Hellig Aand. Og det er idag denne Hellig-Aands Fest i Kirken, Pintsefesten, til Erindring om den Dag, da Aanden første Gang blev udgydt over Apost-

lene. Om denne Hellig-Aand skal der derfor tales idag, hvad vi nu ville gjøre, idet vi tale over dette Ord:

det er Aanden der levendegjør.

M. T. Der er, i Forhold til Christendommen, Intet, hvortil ethvert Menneske af Naturen er mere tilbøieligt, end til at tage den forfængeligt. Der er ei heller nogetsomhelst Christeligt, ikke en eneste christelig Bestemmelse, uden at den ved at undergaae en lille Forandring, saa man borttager en nærmere Mellembestemmelse, bliver noget ganske Andet, Noget, om hvilket man maa sige „dette er opkommet i Menneskets Hjerte" — og saa er den forfængeliggjort. Paa den anden Side der er Intet, som Christendommen med større Aarvaagenhed og Nidkjerhed har sikkret sig imod, end mod at blive taget forfængeligt. Der er ingen, ingen Bestemmelse af det Christelige, uden at Christendommen først anbringer som Mellembestemmelse: Døden, det at afdøe — for derved at sikkre det Christelige mod at blive taget forfængeligt. Man siger „Christendommen er den milde Trost, er denne de milde Troste-Grundes Lære" — ja, det lader sig ikke negte, naar Du nemlig først vil døe, afdøe; men det er ikke saa mildt! Man fremstiller Christus, man siger „hører hans Stemme, hvor mildt indbydende han kalder Alle til sig, alle Lidende, og lover at give dem Hvile for deres Sjele" — og, i Sandhed, saa er det, Gud forbyde, at jeg skulde sige noget Andet; men dog, dog, førend denne Hvile for Sjelen bliver Dig til Deel, og for at den kan blive Dig til Deel, fordres (hvad Indbyderen ogsaa siger, hvad hans hele Liv her paa Jorden hver evige Dag og hver evige Time af Dagen udtrykte) at Du først døer, afdøer: er dette saa indbydende?

Saaledes ogsaa med dette Christelige: det er Aanden, som gjør levende. Ved hvilken Følelse hænger vel et Men-

neske fastere end ved Livs-Følelsen, hvad begjerer han stærkere og heftigere end ret at føle Livet i sig, hvad gyser han mere for, end for at døe! Men her forkyndes jo en levendegjørende Aand. Altsaa lader os gribe til, hvo vil betænke sig, bring os Liv, mere Liv, at Livs-Følelsen maatte svulme i mig, som var alt Liv samlet i mit Bryst!

Men skulde dette vel være Christendom, denne rædsomme Vildfarelse? Nei, Nei! Denne Levendegjørelse i Aanden, den er ikke en ligefrem Forhøielse af det naturlige Liv i et Menneske i umiddelbar Fortsættelse af og Sammenhæng med dette — o, Gudsbespottelse, o, rædsomt saaledes at tage Christendommen forfængeligt! — den er et nyt Liv. Et nyt Liv, ja, og dette er ingen Talemaade, saaledes som naar vi bruge dette Ord baade om Dit og Dat, hver Gang noget Nyt begynder at røre sig i os, nei, et nyt Liv, bogstaveligt et nyt Liv — thi læg vel Mærke dertil, Døden gaaer imellem, det at afdøe; og et Liv paa den anden Side Døden, ja det er et nyt Liv.

Døden gaaer imellem, dette er Christendommens Lære, Du skal afdøe, just den levendegjørende Aand er Den, der dræber Dig, det er den første Yttring af den levendegjørende Aand, at Du maa gaae i Døden, at Du maa afdøe — saaledes er det, for at Du ikke skal tage Christendommen forfængeligt. En levendegjørende Aand: det er Indbydelsen; hvo skulde ikke gjerne gribe til! Men døe først: det er Standsningen!

Det er Aanden, som levendegjør. Ja, den levendegjør — gjennem Døden. Thi som der staaer i en gammel Psalme, der vil trøste Efterlevende over Tabet af de Afdøde „med Døden vi Livet begynde": saaledes gjælder det aandelig forstaaet, den levendegjørende Aands Meddelelse begynder i Døden. Tænk paa Dagens Fest! Det var jo den Aand, som

gjør levende, der idag blev udgydt over Apostlene — og det var sandeligen ogsaa en levendegjørende Aand, det beviste deres Liv, deres Død, derom vidner den Kirkes Historie, som blev til just derved, at den Aand, som levendegjør, meddeeltes Apostlene. Men hvorledes var deres Tilstand iforveien? O, hvo har maattet lære saaledes, hvad det er at afdøe fra Verden og fra sig selv, som Apostlene! Thi hvo har næret saa store Forventninger, som i en vis Forstand dog en Tid Apostlene vare foranledigede til at nære; og hvis Forventninger ere saaledes blevne skuffede! Sandt nok, saa kom Paaske-Morgen, og Christus stod op af Graven, og saa kom Himmelfarten — men hvad saa videre? Ja, Han var nu optagen i Herlighed — men hvad saa videre? O, troer Du, at noget menneskeligt, det dristigste menneskelige Haab end i fjerneste Maade turde indlade sig med den Opgave, der var sat Apostlene? Nei, her maa ethvert blot menneskeligt Haab fortvivle. Saa kom Aanden, der gjør levende — Apostlene vare jo ogsaa døde, afdøde fra ethvert blot jordisk Haab, fra enhver menneskelig Tillid til egne Kræfter eller til menneskelig Bistand.

Altsaa først Døden, først maa Du afdøe fra ethvert blot jordisk Haab, enhver blot menneskelig Tillid. Du maa afdøe fra Din Selviskhed, eller fra Verden; thi det er kun gjennem Din Selviskhed, at Verden har Magt over Dig, er Du afdød fra Din Selviskhed, er Du ogsaa afdød fra Verden. Men der er, naturligviis, Intet et Menneske hænger saa fast ved — ja, med hele sit Selv! — som ved sin Selviskhed! O, naar i Dødens Stund Sjel og Legeme skilles, ikke er det saa smerteligt, som at skulle skilles fra sin Sjel i levende Live! Og ikke hænger et Menneske saa fast ved dette sandselige Liv, som et Menneskes Selviskhed hænger fast ved hans Selviskhed! Lad mig tage et Exempel, dannet efter hine gamle

Fortællinger om, hvad et Menneske i ældre Tider har prøvet i inderlig Lidelse, hvad disse uforsøgte, kloge Tider vel ville ansee som en Fabel, der høist har lidt digterisk Værd — lad mig tage et Exempel, og lad mig dertil vælge, hvad vi Mennesker saa ofte tale om, og hvad der saa meget beskjeftiger os: Elskov; thi Elskov er just en af de stærkeste og dybeste Yttringer af Selviskhed. Altsaa, tænk Dig en Forelsket! Han saae Gjenstanden, det var derved at han blev forelsket; og denne Gjenstand den blev ham hans Dies Lyst og hans Hjertes Begjering! Og han greb efter den — det var hans Dies Lyst og hans Hjertes Begjering! Og han greb den, han holdt den i sin Haand — det var hans Dies Lyst og hans Hjertes Begjering! Da udgik (saa er det i hine gamle Fortællinger) Befaling til ham: „slip denne Gjenstand!" — ak, og det var hans Dies Lyst og det var hans Hjertes Begjering! M. T., lad os her passe paa, for ret at see, hvor dybt der maa trænges ind, naar egentligen Selviskheden skal dræbes. Thi i sin Elendighed raabte han: „nei, jeg slipper ikke, og jeg kan ikke slippe denne Gjenstand, o, hav Medlidenhed med mig, maa jeg ikke beholde den, nu saa dræb mig, eller saa lad den dog idetmindste blive mig frataget!" Du forstaaer ham vel; hans Selviskhed vilde blive dybt nok saaret ved at berøves Gjenstanden, men han fornam ganske rigtigt, at hans Selviskhed bliver endnu dybere saaret, naar Fordringen er, at han skal berøve sig den selv. M. T., lad os gaae videre, for at forfølge Lidelsen dybere ind, naar Selviskheden endnu dybere skal dræbes; lad os tage „Gjenstanden" med. Altsaa, denne Gjenstand, som han begjerede, som han greb, som han er i Besiddelse af, hans Dies Lyst, hans Hjertes Begjering, denne Gjenstand, som han skal slippe, af hans Dies Lyst, af hans Hjertes Begjering, denne Gjenstand, lad os antage det for stærkere at belyse Smerten ved at af-

døe, denne Gjenstand er af samme Mening som han, at det var grusomt at skille dem ad — og det er ham, der skal gjøre det! Han skal slippe, hvad ingen menneskelig Magt tænker paa at berøve ham, hvad der nu er dobbelt vanskeligt at slippe; thi, Du kan jo tænke det saaledes, Gjenstanden bruger Taarer og Bønner, paakalder baade Levende og Døde, baade Mennesker og Gud, for at forhindre ham — og det er ham, der skal slippe denne Gjenstand! Her har Du (hvis han ellers kommer om det skarpe Hjørne og ikke gaaer fra Forstanden) et Exempel paa det at afdøe. Thi ikke at see sit Ønske, sit Haab opfyldt, eller at berøves det Attraaede, det Kjereste: det kan være smerteligt nok, Selviskheden saares, men deraf følger ikke, at det er at afdøe; og selv at maatte negte sig, om det saa var sit kjereste Ønske: det kan være smerteligt nok, Selviskheden saares, men deraf følger ikke, at det er at afdøe. Nei, men selv at skulle tilintetgjøre sit opfyldte Ønske, selv at skulle berøve sig det Attraaede man er i Besiddelse af: det er at saare Selviskheden ved Roden, som den blev det i Abraham, da Gud fordrede, at Abraham selv, selv — frygteligt! — med egen Haand — o, Vandvids Rædsel! — skulde offre Isak, Isak, den saa længe og saa længselsfuldt forventede Gave, men ogsaa fra Gud, for hvilken Abraham derfor meente at skulle takke gjennem hele sit Liv, men aldrig at kunne takke nokssom, Isak, hans eneste, hans Alderdoms, Forjættelsernes Barn! Troer Du Døden kan smerte saaledes? Jeg troer det ikke. Og i ethvert Tilfælde, naar det er Døden, saa er det ogsaa forbi; men med det at afdøe er det ikke saaledes forbi, thi han døer jo ikke, der ligger maaskee et langt Liv for ham, den Afdøde.

Dette var det at afdøe. Men førend den Aand kan komme, som levendegjør, maa Du først afdøe. O, naar jeg stundom en Dag, eller længere Tid, kan føle mig saa uop-

lagt, saa træt, saa uduelig, saa — ja, saaledes sige vi det jo vel — næsten som var jeg død, da har jeg ogsaa sukket ved mig selv: o, bring Liv, Liv er det jeg behøver! Eller naar jeg anstrenget maaskee over mine Kræfter mener at opdage, at dette kan jeg ikke holde længere ud; eller naar det en Tidlang har været som skulde da ogsaa alt mislykkes for mig, og jeg sank i Mismod: da har jeg sukket ved mig selv „Liv, bring Liv!" Men deraf følger endnu ikke, at Christendommen er af den Mening, at det er det jeg behøver. Sæt den var af en anden Mening og sagde: „nei, døe først ganske; det er Din Ulykke, Du hænger dog selvisk ved Livet, ved det Liv, som Du kalder en Plage, en Byrde, døe ganske!" Jeg har seet et Menneske segne næsten fortvivlet, jeg har hørt ogsaa ham raabe: „bring Liv, Liv, dette er værre end Døden, som gjør Ende paa Livet, medens jeg er som død og dog ikke død!" Ikke er jeg den Strenge; vidste jeg noget lindrende Ord, jeg har været villig nok til at trøste og opmuntre. Men dog, dog, det er godt muligt, at der egentligen fattedes den Lidende noget Andet — at han behøvede haardere Lidelser. Haardere Lidelser! Hvo er den Grusomme, der vover at sige Sligt? Min Ven, det er Christendommen, den Lære som udsælges under Navn af den milde Trøst, medens den — ja, sandeligen! — den er Evighedens Trøst og for evigt, men den maa rigtignok tage noget haardt. Thi Christendommen er ikke, hvad vi Mennesker, baade Du og jeg, kun altfor gjerne ville gjøre den til, den er ingen Qvaksalver. En Qvaksalver, han er strax til Tjeneste og anbringer strax Lægemidlet og forkludrer Alt. Christendommen venter, før den anbringer sit Lægemiddel, den helbreder ikke ved Hjælp af Evigheden for ethvert skakket lille Ildebefindende — dette er dog vel ogsaa en Umulighed, som det er selvmodsigende! — den helbreder ved Hjælp af Evigheden

og for Evigheden, naar Sygdommen er saaledes, at Evigheden kan anbringes, er dertil, det er, Du maa afdøe. Derfor Christendommens Strenghed, for ikke selv (hvad vi Mennesker kun altfor gjerne ville forvandle den til) at blive til Brovl, og for ikke at bestyrke Dig i Brovl. Og Rigtigheden heraf har Du dog vistnok ogsaa selv erfaret i mindre Forhold. Har Du ikke selv erfaret — det har jeg —, at naar Du maaskee begyndte at vaande Dig og allerede sagde „jeg kan ikke længere", og saa den følgende Dag, saa blev der taget noget strengere endnu paa Dig, og hvad saa? saa kunde Du! Naar Hestene stønne og puste, udasede som de mene, og at derfor en Haandfuld Havre var hvad de behøvede — men paa den anden Side, naar saa ogsaa blot ved et Øieblikks Standsning den svært belæssede Vogn vilde løbe tilbage ned ad Skrenten og maaskee rive Hest og Kudsk og Alt med sig i Afgrunden: er det saa grusomt af Kudsken, at Slagene falde frygtelige, frygtelige som han aldrig har nænt at slaae især det Par Heste, der ere ham (Sligt kan jo vel være sandt) kjere som hans Øiesteen — er det grusomt eller er det kjerligt? Er det grusomt at være, om Du saa vil, grusom, naar det ubetinget er det Eneste, der kan frelse fra Undergangen og hjælpe igjennem? Saaledes med at afdøe.

M. T. Saa, saa — saa kommer den levendegjørende Aand. Naar? Ja, naar dette er skeet, naar Du er afdød; thi som det hedder „ere vi døde med Christo, skulle vi ogsaa leve med ham", saaledes kan det ogsaa siges: skulle vi leve med ham, da maae vi døe med ham. Først Døden, saa Livet. Men naar? Ja, naar dette Første er skeet; thi det er med den levendegjørende Aands Komme som med „Trøsterens", hvilken Christus lover Diciplene. Naar kommer Trøsteren? Han kommer, naar alt det Forfærdelige, som Christus har forudsagt om sit Liv, er kommet først, og ligeledes det Ræd-

selsfulde, som han har forudsagt betræffende Disciplenes Liv: saa kommer Trøsteren. Om han kommer just i samme Dieblik, siges ikke; kun det siges, at det er, naar dette Første er skeet, naar denne Døen er indtraadt. Saaledes med den levendegjørende Aands Komme.

Men den kommer, den bedrager ikke ved at udeblive. Kom den ikke til Apostlene, bedrog den dem? Kom den ikke senere til de sande Troende, bedrog den dem og udeblev?

Nei, den kommer — og den bringer Aandens Gaver, Liv og Aand.

Den bringer Tro, „Troen", dette er nemlig først egentligen i strengeste Forstand Tro, denne den Hellig-Aands Gave, efterat Døden er gaaet imellem. Thi vi Mennesker tage det ikke saa nøie med Ordene, vi tale ofte om Tro, hvor det ikke i strengere christelig Forstand er Tro. Der er, efter Natur-Gaves Forskjellighed, en stærkere eller svagere Umiddelbarhed ethvert Menneske medfødt; jo stærkere, jo livskraftigere den er, jo længere kan den holde ud mod en Modstand. Og denne Udholdenhed, denne livsfriske Tillid til sig selv, til Verden, til Menneskene, blandt Andet ogsaa til Gud, kalde vi saa Tro. Men det er ikke i streng christelig Forstand. Tro er mod Forstand; Tro er paa den anden Side Døden. Og da Du døde eller afdøde fra Dig selv, fra Verden, da døde Du tillige fra al Umiddelbarhed i Dig selv, ogsaa fra Din Forstand. Det er, naar al Tillid til Dig selv, eller til menneskelig Bistand, ogsaa, umiddelbart, til Gud, naar enhver Sandsynlighed er udslukket, naar det er mørkt som i den mørke Nat — det er jo ogsaa Døden vi beskrive: da kommer den levendegjørende Aand og bringer Troen. Denne Tro, den er stærkere end hele Verden, den har Evighedens Kræfter, den er Aandens Gave fra Gud, den er Din Seier over Verden, i hvilken Du mere end seirer.

Og Aanden bringer dernæst Haabet, i strengeste christelige Forstand Haabet, dette Haab, der er Haab mod Haab. Thi der er i ethvert Menneske umiddelbart et Haab; det kan i den Ene være livsstærkere end i den Anden, men i Døden (ɔ: naar Du afdøer) døer ethvert saadant Haab, og forvandler sig til Haabløshed. I denne Haabløshedens Nat — det er jo Døden vi beskrive — kommer saa den levendegjørende Aand og bringer Haabet, Evighedens Haab. Det er mod Haab, thi ifølge hiin blot naturlige Haaben var der intet Haab mere, altsaa er dette Haab mod Haab. Forstanden siger: „nei, der er intet Haab"; dog Du er jo afdød fra Din Forstand, forsaavidt tier den vel, men kommer den nogensinde til Orde igjen, den vil strax begynde, hvor den slap „der er intet Haab" — og den vil vel spotte dette nye Haab, Aandens Gave, som de paa Pintsefesten forsamlede Kloge og Forstandige spottede Apostlene, og sagde: de ere berusede af ung Viin, saaledes vil den spotte Dig og sige til Dig „Du maa have været beruset den Gang Du kunde falde paa Sligt, idetmindste maa Du have været fra Forstanden" — der er ei heller Nogen nærmere til at vide det end Forstanden, og det er overmaade forstandigt sagt af Forstanden, thi at afdøe er ogsaa at afdøe fra Forstanden, og den levendegjørende Aands Haab er mod Forstandens Haab. „Det er til at fortvivle over, at der intet Haab er", siger Forstander, „dog det kan man endnu forstaae. Men at der paa den anden Side af dette (at der intet Haab er) skulde være et nyt Haab, ja Haabet: det er, saasandt jeg hedder Forstanden, det er Galskab! Men Aanden, som gjør levende, hvad „Forstanden" ikke gjør, siger og vidner: „Haabet" er mod Haab. O, Du, som maaskee indtil Fortvivlelse kæmper i Haabløshed, forgjeves, for at finde Haab, ikke fandt, det er dette, Du ligesom trodser paa, at Du mener ubetinget

seierrigt at kunne gjøre det indlysende selv for et Barn, selv for det dummeste Menneske, at for Dig er intet Haab; og det er maaskee just dette, der forbittrer Dig, at man vil sige Dig imod. Nu saa betro Dig til „Aanden"; thi den kan Du tale med, den giver Dig strax Ret, den siger „det er ganske rigtigt, der er intet Haab, og det er mig saare vigtigt, at dette fastholdes, thi just deraf beviser jeg, Aanden, at der er Haab: Haabet er mod Haab." Kan Du forlange mere, kan Du tænke Dig nogen Behandling mere beregnet just paa Din Tilstand i Lidelsen: Du faaer Ret, der er intet Haab; Du faaer Ret, det trængte Du til, og Du trængte til, hvad Du ogsaa bliver, at forskaanes for alt dette Pjat, alle disse ækle Trøstegrunde, Du faaer Lov til, hvad der gjør saa godt, tilgavns at blive syg i Fred for alle Qvaksalverne, Du faaer Lov til, hvad der ender Smerten og stiller Uroen, at lægge Dig om paa den anden Side for at døe, fritagen fra Deres usalige Lægebehandling, der ikke kunne bringe nyt Liv, men piinagtigt stræbe at holde Dig i Live eller forhindre Dig i at afdøe — og saa faaer Du ovenikjøbet „Haabet", som er mod Haab, Aandens Gave!

Endelig bringer Aanden ogsaa: Kjerligheden. Jeg har paa andre Steder stræbt at vise hvad man ikke ofte nok kan indskærpe og aldrig gjøre tydeligt nok, at hvad vi Mennesker prise under Navn af Kjerlighed, at det er Selvkjerlighed, og at, naar vi ikke passe paa dette, at da hele Christendommen forvirrer sig for os.

Først naar Du er afdød fra Selviskheden i Dig og derved fra Verden, saa Du ikke elsker Verden, ei heller de Ting som ere i Verden, end ikke selvisk elsker et eneste Menneske — naar Du i Kjerlighed til Gud har lært at hade Dig selv: først da kan der være Tale om den Kjerlighed, som er den christelige. Efter vore blot menneskelige Begreber hænger Kjer-

ligheden umiddelbart sammen med vort Væsen; vi finde det derfor i sin Orden, at den er stærkest i de yngre Dage, da Hjertet har hele sin umiddelbare Varme og Begeistring, i Hengivenhed aabner sig for Andre, i Hengivenhed slutter sig til Andre. Saa finde vi det, om ikke i sin Orden, dog at være Tingenes sædvanlige Gang, at efterhaanden som et Menneske bliver ældre, slutter hans Væsen sig mindre til Andre, mere sammen, aabner sig ikke saaledes modtagende, giver sig ikke saaledes aabent hen — hvilket vi ogsaa forklare som en sørgelig Følge af sørgelige Erfaringer. Ak, thi dette, saa sige vi, dette Ungdommens, ogsaa vor Ungdoms glade, elskende, tillidsfuldt sig aabnende, ganske sig hengivende Hjerte — hvis dette ellers ganske er saa — det blev skuffet, saa ofte, saa bittert; jeg maatte i bittre Erfaringer lære Menneskene at kjende fra en ganske anden Side, og derfor — alsaa det er derfor! — slukkes saa ogsaa en Deel af Kjerligheden i mit Bryst.

O, min Ven, hvorledes troer Du Apostlene havde lært Menneskene at kjende, synes Dig fra den fordeelagtige Side? Sandeligen dersom nogensinde Nogen — dog blandt dem, der altid ere paa Farten i megen Talen om dette Ungdommens varme, fulde, elskovsfulde, venskabsfulde Hjerte, findes neppe nogen Saadan — har været berettiget til at sige „jeg har lært Menneskene saaledes at kjende, at jeg veed, de fortjene ikke at elskes": da var det Christi Apostle! Og dette er forbittrende; det er saa naturligt, at ønske at finde hos Menneskene, hvad man kan elske, og det er dog billige Vilkaar, naar det der søges ikke er de Andres, eller er, ene de Andres Vel. Intet Saadant at finde, at finde det Modsatte deraf, at finde det efter den Maalestok som Apostlene: o, det er til at tage sin Død over! Og det gjorde Apostlene ogsaa i en vis Forstand: de døde, Alt blev mørkt omkring dem — det er jo Døden

vi tale om! — da de havde gjort den frygtelige Erfaring: at Kjerligheden ikke elskes, at den hades, at den bespottes, at den bespyttes, at den korsfæstes i denne Verden, og korsfæstes, medens den dømmende Retfærdighed roligt vasker sine Hænder, og medens Folkets Stemme er høiröstet for Røveren. Saa svore de vel denne ukjerlige Verden evigt Fjendskab? aa, ja, i en vis Forstand, thi Kjerlighed til Gud er Had til Verden, men forresten nei, nei, ved at elske Gud, for at de maatte blive i Kjerlighed, forenede de sig, saa at sige, med Gud om at elske denne ukjerlige Verden — den levendegjørende Aand bragte dem Kjerligheden. Og saa besluttede Apostlene, i Lighed med Forbilledet, at elske, at lide, at udholde Alt, at offres for at frelse den ukjerlige Verden. Og dette er Kjerlighed.

Saadanne Gaver bragte den levendegjørende Aand Apostlene paa Pintsedagen: o, at Aanden ogsaa vilde bringe os saadanne Gaver, sandeligen det gjøres vel behov i disse Tider.

M. T., jeg har endnu et Ord, jeg vilde sige; men jeg vil indklæde det i en Fremstilling, som maaskee ved første Diekast vil synes Dig mindre høitidelig. Dog gjør jeg det med Flid og velbetænkt, fordi jeg mener, at det maaskee just saaledes vil gjøre et sandere Indtryk paa Dig.

Der var engang en Rigmand; han lod i Udlandet kjøbe i dyre Domme et Par aldeles feilfrie og udmærkede Heste, som han vilde have til sin egen Fornøielse og Fornøielsen af selv at kjøre. Saa gik der vel omtrent et Aar eller to. Dersom Nogen, som tidligere havde kjendt disse Heste, nu saae ham kjøre dem, han vilde ikke kunde kjende dem igjen: Diet var blevet mat og døsigt, deres Gang uden Holdning og Sluttethed, Intet kunde de taale, Intet udholde, neppe kunde han kjøre en Miil uden at han maatte tage ind

underveis, stundom gik de istaa ligesom han allerbedst sad og kjørte, derhos havde de faaet allehaande Nykker og Vaner, og uagtet de naturligviis fik Foder i Overflod, skæmmede de sig Dag for Dag. Da lod han Kongens Kudsk kalde. Han kjørte dem i en Maaned: der var paa hele Egnen intet Par Heste, der bar Hovedet saa stolt, hvis Blik var saa fyrigt, hvis Holdning saa skjøn, intet Par Heste, der saaledes kunde holde ud at løbe om det var syv Miil i eet Træk, uden at der toges ind. Hvori stak det? Det er let at see: Eieren, der, uden at være Kudsk, gav sig af med at være Kudsk, han kjørte dem efter Hestenes Forstand paa hvad det er at kjøre; den kongelige Kudsk kjørte dem efter Kudskens Forstand paa hvad det er at kjøre.

Saaledes med os Mennesker. O, naar jeg tænker paa mig selv og paa de Utallige, jeg har lært at kjende, da har jeg ofte sagt med Veemod til mig selv: her er Evner og Kræfter og Forudsætninger nok — men Kudsken mangler. Gjennem længere Tid er fra Slægt til Slægt vi Mennesker blevne, om jeg saa tør sige, kjørte (for at blive i Billedet) efter Hestenes Forstand paa hvad det er at kjøre, vi ere styrede, dannede, opdragne efter Menneskets Begreb om, hvad det er at være Menneske. See, deraf hvad vi mangle: Opløftelse, og hvad deraf følger igjen, at vi kun kunne udholde saa lidet, utaalmodige bruge strax Øieblikkets Midler, og utaalmodigen øieblikkeligt ville see Løn for vort Arbeide, hvilket just derfor bliver derefter.

Engang var det anderledes. Der var en Gang, da det behagede Guddommen selv, om jeg saa tør sige, at være Kudsk; og han kjørte Hestene efter Kudskens Forstand paa hvad det er at kjøre. O, hvad formaaede et Menneske ikke den Gang!

Tænk paa Dagens Text! Der sidder tolv Mennesker, alle

tilhørende den Classe af Samfundet, som vi kalde den menige Mand. De have seet Ham, de tilbad som Gud, deres Herre og Mester korsfæstet; som aldrig nogensinde Nogen end i fjerneste Maade kan siges det, kan de siges at have seet Alt tabt. Det er sandt, han er derpaa seierrigt faret til Himlen — men saa er han jo ogsaa borte: og nu sidde de og vente paa, at Aanden skal meddeles dem, for saa, forbandede af det lille Folk, de tilhøre, at forkynde en Lære, der vil reise hele Verdens Had mod dem, det er Opgaven; disse tolv Mennesker skulle omskabe Verden — og, efter den rædsomste Maalestok, mod dens Villie. I Sandhed her staaer Forstanden stille! Blot ved nu, saalænge efter, at gjøre sig en svag Forestilling derom: Forstanden staaer stille — hvis man da ellers har nogen; det er som skulde man gaae fra Forstanden — hvis man da ellers har nogen Forstand at gaae fra.

Det er Christendommen, der skal igjennem. Og disse tolv Mennesker, de trak den igjennem. De vare i een Forstand Mennesker som vi — men de vare godt kjørte, ja, de vare godt kjørte!

Saa kom den næste Slægt. De trak Christendommen igjennem. De vare Mennesker ganske som vi — men de vare godt kjørte! Ja, sandeligen det vare de! Det var med dem som med hiint Par Heste, da den kongelige Kudsk kjørte dem. Aldrig har nogensinde et Menneske løftet sit Hoved saa stolt i Opløftelse over Verden, som de første Christne gjorde det i Ydmyghed for Gud! Og som hiint Par Heste kunde løbe om det saa var syv Miil, uden at der blev gjort Holdt for at puste: saaledes løb disse, de løb halvfjersindstyve Aar i eet Træk uden at komme af Selerne, uden at der blev taget ind nogetsteds, nei, stolte som de vare det i Ydmyghed for Gud, sagde de: „det er ikke noget for os at ligge og nøle

paa Veien, vi gjøre først Holdt — ved Evigheden!" Det var Christendommen, der skulde igjennem! de trak den ogsaa igjennem, ja, det gjorde de; men de vare ogsaa godt kjørte, ja det vare de!

O, Hellig=Aand — vi bede for os og for Alle — o, Hellig=Aand, Du som gjør levende; her fattes jo ikke Evner, ikke Dannelse, ikke Klogskab, snarere er her vel for meget deraf; men hvad der fattes, er, at Du tager, det som er os til Fordærvelse, Magten fra os, og at saa Du tager Magten og giver Livet. Vistnok er det for et Menneske ikke uden Gysen som Dødens, naar Du, for at blive Magten i ham, tager Magten fra ham: o, men hvis selv Dyre=Skabninger i et senere Øieblik forstaae, hvor godt det dog var dem, at den kongelige Kudsk tog Tømmerne, hvad vistnok først indjog dem en Gysen, og hvad deres Sind, men forgjeves, oprørte sig mod — skulde da ikke et Menneske snart kunne forstaae, hvilken Velgjerning det er mod et Menneske, at Du tager Magten, og giver Livet!

